НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

ТРИДЦЯТЬ ВОСЬМІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

ISSN 2522-963X

Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

25 червня 2019 р.

Львів
2019

Тридцять восьмі економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2019.- 88 с.

УДК 330+340 (063)
ББК 65+67я431

ISSN 2522-963X

В збірнику опубліковані доповіді з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Збірники матеріалів науково-практичних інтернет-конференцій включаються до наукометричної бази даних "РІНЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Оргкомітет Наукової спільноти не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищенні. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов’язкове.

Головаш Богдан Едуардович
кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний університет
будівництва і архітектури

Головаш Лілія Вікторівна
аспірант, Київський національний
університет будівництва і
архітектури

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН У ПОЛЬЩІ

Сучасні умови економічного розвитку України вимагають суттєвої модернізації існуючих підходів до принципів економічної політики нашої країни. Формування чітко визначеної, нової економічної моделі прискореного розвитку є першочерговим завданням існування України як незалежної держави. Відповідно, виникає негайна потреба докорінних, трансформаційних змін головних засад і підходів до управління економічним розвитком держави.

Одним з напрямків розвитку економічного стратегії України може стати питання відновлення діяльності спеціальних економічних зон (СЕЗ) в Україні, як центрів інвестиційно-інноваційного розвитку.

Дані зони мають мати чітку програмно-галузеву спрямованість і відповідний механізм моніторингу їх діяльності, для недопущення повторення прикрих помилок їх діяльності у минулому.

У Польщі особливі економічні зони розглядаються як один з інструментів проведення регіональної політики. Основна мета їх створення – активізація господарського життя в депресивних регіонах з високим рівнем безробіття.

Законодавчо термін діяльності всіх існуючих в Польщі СЕЗ був обмежений 2020 роком, проте нещодавно польський уряд вирішив продовжити цей термін до 2026 року. В даний час в Польщі існують 14 спеціальних економічних зон, у більшості з яких є ще свої окремі підзони (окремо можна згадати про наявність 81 технологічного парку). Загальна площа всіх зон сьогодні становить близько 19 тис. га.

Однією з переваг польських СЕЗ є можливість отримати державну допомогу, яка передбачає, серед іншого:

– доступність земель та/або комерційних приміщень з усією необхідною для організації бізнесу інфраструктурою.

– звільнення від сплати податку на прибуток підприємств від господарської діяльності на території СЕЗ в обсязі 15-70% вкладених інвестицій [1].

Дозволи на ведення діяльності на території СЕЗ надавалися для інвестицій, які задовольняли принаймні одному з критеріїв:

– інноваційності – спрямовані на використання нових технологій, створення нової або удосконаленої продукції (послуг, процесів);

– пріоритетності секторів – реалізуються в таких секторах: авіаційному, автомобільному, електроніки, біотехнології, машинобудівному, малотоннажної хімії, досліджень і розробок, сучасних послуг (інформаційних, досліджень і технічного аналізу тощо);

– розвитку кластерів, індустріальних і технологічних парків – сприяють розвитку цих інноваційних структур;

– рівня індустріалізації – чим нижче значення показника вартості реалізованої промислової продукції на одного жителя, тим простішими є вимоги до інвестора. Наприклад, якщо в регіоні цей показник дорівнює або більше 0,8, але не перевищує 1,5 від аналогічного показника по країні в цілому, інвестор зобов'язаний взяти на себе витрати в сумі не менш як 27 млн. злотих. Якщо цей діапазон становить від 0,6 до 0,8, інвестиційні витрати мають бути не менш як 18 млн. злотих, і так далі на спадання;

– рівня безробіття – чім він вищий, тим для інвестора менше вимог щодо кількості створених робочих місць і вкладених інвестицій [2].

Досвід Польщі показує значний успів у діяльності таких зон. За роки їх функціонування в них було залучено більше 34 млрд. дол. США і створити 300 тис. робочих місць [3].

Оцінюючи польський досвід діяльності СЕЗ можна з упевненістю сказати, що законодавча база і практика їх діяльності довели свою високу привабливість для інвесторів. Завдяки діяльності СЕЗ був залучений закордонний капітал, створені тисячі нових робочих місць, підприємства отримали доступ до нових технологій, та значно покращився економічний розвиток регіонів де вони були створені.

Відновлення діяльності СЕЗ в Україні має значно поліпшити показники інвестиційно-інноваційного розвитку держави та суттєво прискорити параметри соціально-економічного розвитку країни.

За розрахунками експертів реалізація проектів СЕЗ в Україні може вже найближчим часом принести до 10% додаткового зростання ВВП, та створення 319 тис. нових робочих місць [4].

Література:

1. «Lex Consulting» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lex-consulting.biz/shho-neobhidno-znaty-pro-spetsialni-eko.

2. Підоричева І. Досвід польських СЕЗ: у пошуках "антикрихкості" для України. «ZN» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/macrolevel/dosvid-polskih-sez-u-poshukah-antikrihkosti-dlya-ukrayini-257607_.html.

3. Поможет ли новый закон реализовать потенциал технопарков в Украине? «DELO» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://delo.ua/business/parlament-planiruet-prodlit-zhizn-tehnoparkov-339766/.

4. Хоменко О. Новые специальные экономические территории – рецепт экономического взрыва в Украине. «Hvylya» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://hvylya.net/special-projects/ukrainian-institute-future/novyie-spetsialnyie-ekonomicheskie-territorii-retsept-ekonomicheskogo-vzryiva-v-ukraine.html.

Котькалова-Литвин Інна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, Вінницький національний аграрний університет

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

Ефективність сучасного аграрного виробництва зумовлюється розвитком застосовуваних технологій: якості селекції насіння, добрив та гербіцидів і, звичайно, використанням техніки і засобів механізації праці. Логічно припустити, що території, яким притаманний високий рівень розвитку аграрного виробництва навряд чи зможуть характеризуватися здобутками промисловості, зокрема сільськогосподарського машинобудування. Проте, особливістю геопросторових параметрів України є їх комплексність та збалансованість: достатньо вигідні умови для розвитку машинобудування поєднуються із факторами аграрного потенціалу. Відповідно, саме виготовлення сільськогосподарської техніки стало одним із основних напрямків спеціалізації вітчизняного машинобудування.

Сектор сільськогосподарського машинобудування стає динамічним та мобільнішим на тлі розвитку технологій. Динаміка обсягів виробництва та реалізації такої техніки переважно відповідає основним тенденціям розвитку агроринку України та стану економіки в цілому. Показники динаміки найкраще характеризує індекс обсягу виробництва, котрий представлено Державною службою статистики України та який віддзеркалює зміну цих обсягів у відсотках до попереднього року. Так, сільськогосподарське машинобудування віднесено до складу промисловості під кодом виду економічної діяльності 28.3. Сільськогосподарське ж виробництво розглядається у розрізі типів господарств (підприємства та домогосподарства) та видів продукції (тваринництво та рослинництво). На рис. 1 представлено порівняння динаміки індексів обсягу виробництва сільськогосподарської продукції та продукції сільськогосподарського машинобудування (рис. 1).

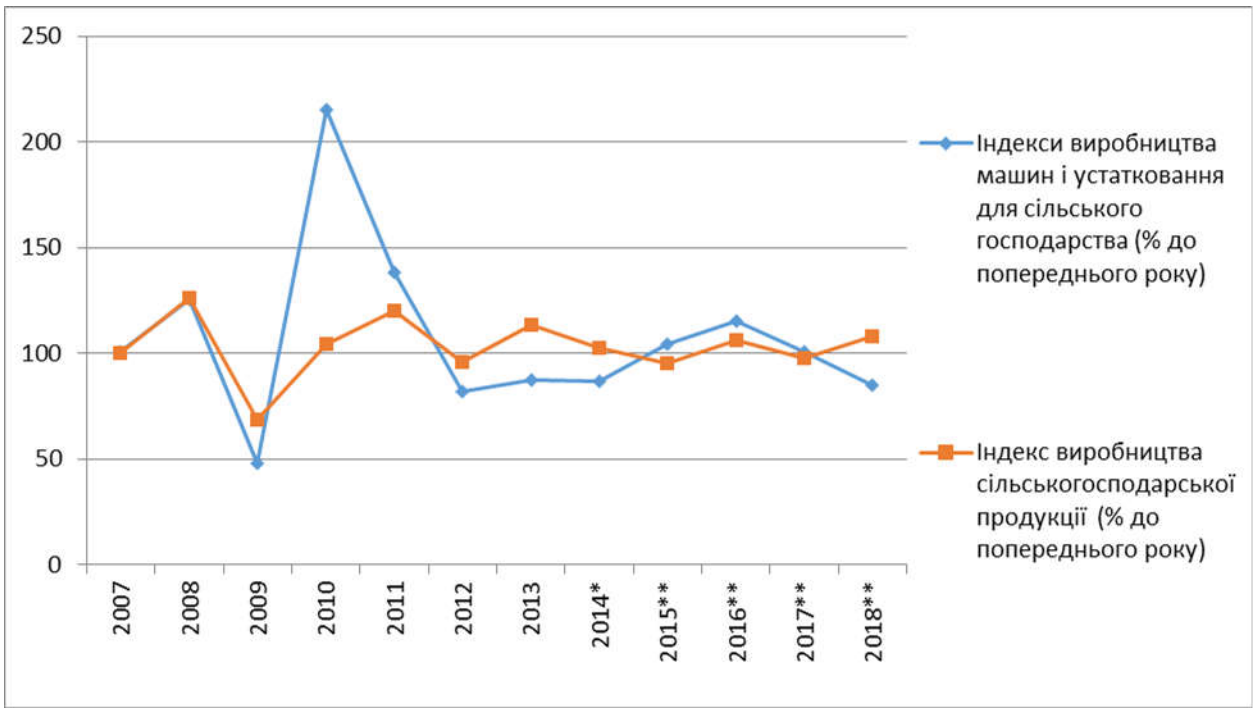

Рис. 1 Співвідношення динаміки виробництва сільськогосподарської продукції та виробів сільськогосподарського машинобудування в Україні протягом 2007-2018рр.

* без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя

** без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: складено автором за даними [2]

Як видно з рисунку, протягом аналізованого періоду аналізовані тренди співпадали лише частково. Зокрема, в 2010 році спостерігається суттєве зростання обсягу виробництва в сільськогосподарському машинобудуванні, але це в порівнянні з провальним 2009 роком, котрий ознаменувався наслідками світової фінансової кризи. Часткове не співпадіння трендів у 2015-2016 роках пояснюється значним неврожаєм озимого рапсу в 2015 році в Україні, що негативно позначилось на аграрному секторі. Але в цілому взаємозалежність рівнів розвитку аграрного сектору та сільськогосподарського машинобудування в країні є досить помітним. Однак, варто відзначити також суттєвість частки експорту та імпорту сільськогосподарської техніки в Україні. Зокрема, на рис. 2 представлено загальну динаміку обсягів реалізації продукції сільськогосподарського машинобудування та її експорту за межі України

(фрагмент періоду статистичного спостереження).

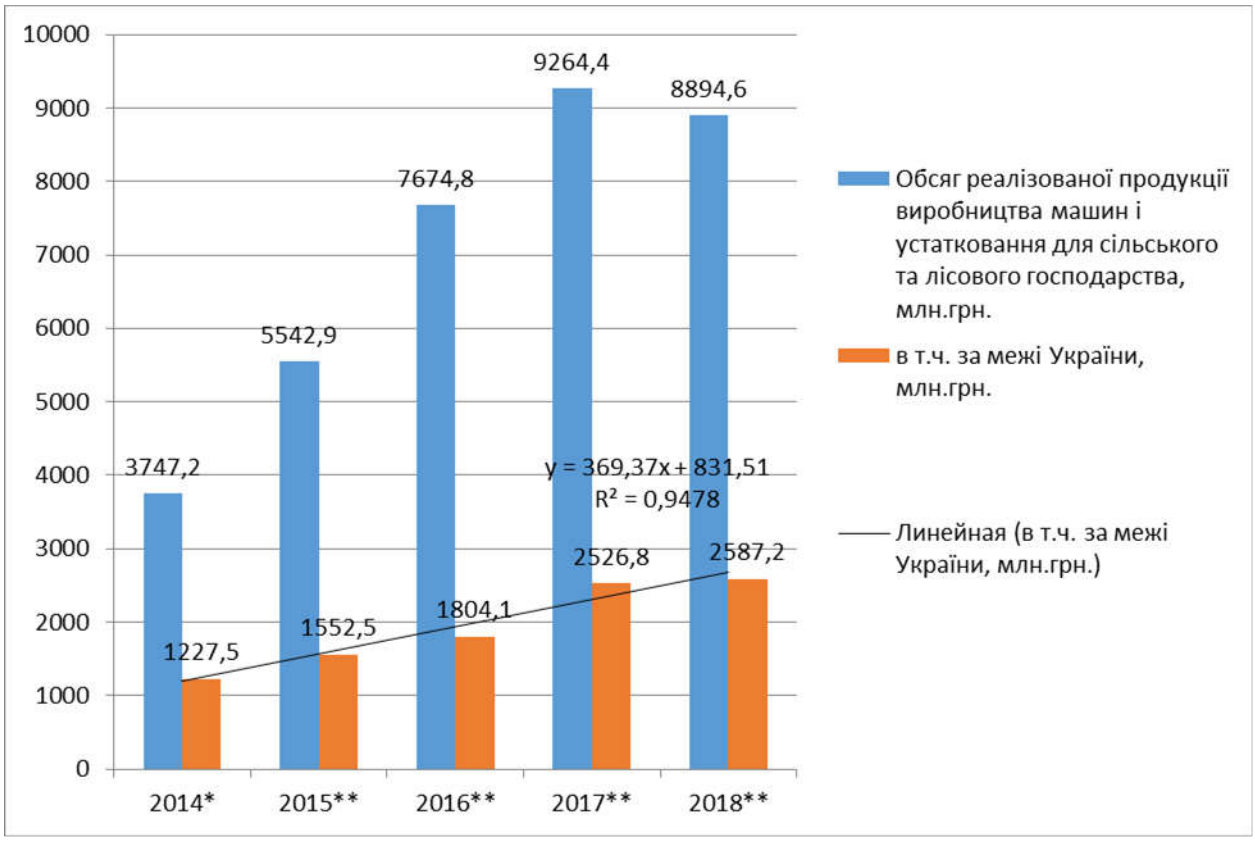

Рис. 2 Співвідношення динаміки загального обсягу реалізації виробів сільськогосподарського машинобудування в Україні та її експорту протягом 2014-2018рр.

* без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

** без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: складено автором за даними [2]

В результаті проведених розрахунків встановлено, що середня частка експорту становить близько 28,1% у загальному обсязі реалізації (див. рис. 2). також виявлено лінійну залежність (рівняння на графіку), що характеризується високим ступенем надійності (коефіцієнт детермінації – 0,95). У 2016 р. питома вага сільського господарства у ВВП України становила 11,7%, з нашої країни було експортовано сільгосппродукції на 15,5 млрд дол. Дивно, що при цьому в країні практично зупинилося виробництво тракторів і комбайнів. Якщо в плані самохідних

сільгоспмашин перспективи для наших виробників полягають у кооперації з провідними світовими виробниками, то відносно причіпної сільгосптехніки в деяких сегментах ринку українські сільгоспмашинобудівники мають хороші самостійні позиції [1]. Основними напрямками експорту залищається Російська Федерація, Молдова, Індія, країни ЄС та інші [3]. За даними державної фіскальної служби основними імпортерами сільськогосподарської техніки в Україну є США та Німеччина. Суттєвими є обсяги імпорту також з Китаю, Бельгії, Франції тощо [4].

Зважаючи на значний потенціал галузі сільськогосподарського машинобудування в Україні, варто говорити про потребу та наявність можливості задоволення більшості потреб внутрішнього аграрного ринку власними силами. Відповідно, постає потреба у відповідному аналізі потреб ринку та пошуці тих сегментів, що не охоплені відповідним сектором машинобудування. Саме створення балансу попиту аграрного сектору на відповідні машини і механізми та їх пропозиції на внутрішньому ринку здатне забезпечити реалізацію суттєвої частини пріоритетних напрямів розвитку агропромислового комплексу України.

Література:

1. Як Україні повернутися в клуб промислово розвинених країн. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://dt.ua/promyshliennost/yak-ukrayini-povernutisya-v-klub-promislovo-rozvinenih-krayin-262070_.html
2. Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
3. Микольська Н. Якими товарами та послугами Україна представлена в світі? [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/details/28697109.html
4. Державна фіскальна служба [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://sfs.gov.ua/ms/f3

Мошляк Ігор Олександрович
аспірант, Університет «КРОК»

Науковий керівник: Чумаченко Ольга Григорівна, кандидат економічних наук, доцент, Університет "КРОК"

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК СТИМУЛ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Приплив прямих іноземних інвестицій став одним із головних чинників прискорення розвитку світової економіки. На це впливають певні умови, серед яких по-перше, поглиблення міжнародного поділу праці під впливом нового етапу науково-технічного розвитку, революції, що матеріалізується у транснаціоналізації процесу виробництва; по-друге, зростання ролі транснаціональних корпорацій і мультинаціональних фірм; по-третє, поглиблення інтернаціональних процесів світової економіки і формування на цій основі економічного простору, спільних ринків, що не тільки стимулюють приплив прямих іноземних інвестицій, але й розподіляють та перерозподіляють їх, координують чи визначають вектор спрямованості з врахуванням зростання конкурентної боротьби [1, с. 260].

Нині прямі іноземні інвестиції є важливою умовою здійснення структурної перебудови національної економіки, забезпечення технічного прогресу, покращення показників господарської діяльності підприємства. Використання прямих іноземних інвестицій сприяє забезпеченню потреб національної економіки в необхідній сировині та продукції, стимулює розвиток економічно-ефективних і конкурентоспроможних експортерів, що надає можливість Україні потрапити в систему міжнародного розподілу праці і капіталу [2, с. 186]. У прямих іноземних інвестиціях для України в умовах інтеграції до світової економіки вирізняються такі позитивні аспекти:

- Політичний аспект: підвищення політичної довіри до країни, встановлення і розширення політичних зв’язків.
- Економічний аспект: економічне зростання за рахунок розвитку та інтенсифікації процесів у галузях народного господарства.

- Соціальний аспект: підвищення рівня добробуту і соціальної захищеності громадян країни за рахунок розвитку суспільства.
- Правовий аспект: можливість розвитку нормативно-правового поля відповідно до світових стандартів, взаємодія з міжнародними системами;
- Культурний аспект: взаємозбагачення культур, можливість популяризації своїх традицій, звичаїв, релігії.
- Науковий аспект: скорочення періоду наукового просування країни в процесі інтеграції національних знань для здійснення спільних досліджень випробувань, відкриттів.
- Технічний аспект: підвищення технічного стану народного господарства, ріст його продуктивності і потужності.
- Екологічний аспект: зниження негативного впливу на довкілля й здоров'я населення за рахунок використання новітніх технологій і передового устаткування та техніки.
- Загальний аспект: наближення до групи розвинених країн, поліпшення іміджу держави, підвищення конкурентоспроможності, можливість міжнародного співробітництва.

Залучення іноземних інвестицій є необхідною умовою прискорення темпів економічного розвитку України, що стимулює промислове виробництво, забезпечує умови стійкого і швидкого економічного росту і збільшення рівня суспільного добробуту в країні. А тому тут важливим є вироблення і здійснення стратегії залучення прямих іноземних інвестицій, заснованої не на інвестуванні окремих галузей виробництв, а на комплексному, програмно-цільовому підході, який складається зі створення і реалізації цільових комплексних програм інвестування, що в свою чергу передбачає проведення глибокого аналізу досягнутих результатів [3, с. 58].

На сьогодні недостатньо досліджена сутність стратегії залучення інвестицій, самого процесу інвестування, що є невід'ємною складовою формування та прийняття конкретних рішень щодо інвестування, а тому активізація інвестиційного процесу є вирішальною умовою успішного продовження соціально-економічних перетворень. Важливою тут є розробка адекватного українським реаліям інвестиційного механізму, який би органічно поєднував форми приватного і державного інвестування та забезпечував оптимізацію взаємозв'язків різних суб'єктів

інвестиційної діяльності, створення відповідної законодавчо-нормативної бази та інші заходи, що активізують інвестиційний процес як на рівні окремої фірми, галузі так і на національному рівні.

Література:

1. Добкін А.І. Прямі іноземні інвестиції як джерело акумуляції коштів у країні та умови їх залучення / А.І. Добкін // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2005. – Вип. 200. Т. 1. – С. 231-242.
2. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування / А.П. Дука. – К.: Каравела, 2007. – 474 с.
3. Захарін С.В. Активізація інвестиційної діяльності підприємств як засіб стимулювання економічного зростання: матер. Міжнародної наук.-практ. конф. [3-4 червня 2006 р.] / С.В. Захарін. – Луцьк: Вежа, 2006. – 698 с.

Чаюн Мирослава Романівна
студентка Київського національного торговельного-економічного університету

Науковий керівник: Рибак Руслана Іванівна, старший викладач кафедри економіки та фінансів підприємства Київського національного торговельно-економічного університету

ЧОМУ УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЦІ ПОТРІБЕН МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС?

Україна – молода держава, яка нині продовжує розвивати свою економіку. Активно приймаються реформи задля забезпечення економічного піднесення країни, але стан малого та середнього бізнесу залишається незадовільним. Підприємці скаржаться на важкі умови введення бізнесу. Зарубіжний досвід показує нам, що за умов ринкової економіки вагоме місце належить сектору малого підприємництва як

найбільш масової, гнучкої та динамічної форми господарювання. Так як Україна намагається вступити до Європейського Союзу, їй варто брати приклад з високорозвинених країн, які встановлюють сприятливі умови для створення і функціонування малого та середнього бізнесу. Мета роботи: розглянути роль малого та середнього бізнесу для економіки України.

За даними Державної служби статистики України[1] за 2017 рік була зібрана інформація про 338 256 підприємств, з яких 399 великих, 14937 середніх та 322 920 малих. Незважаючи на значну кількість малого бізнесу, у своїй діяльності він має чимало проблем та перешкод та перебуває у поганому стані. По-перше, тиск з боку адміністративних органів та брак державної підтримки. Підприємці все частіше жаліються на надмірний податковий тиск або на зростання кількості перевірок (органи пожежної охорони, Держсанепідемстанція, ДПІ, тощо). В середньому на сплату податків йде 28% від прибутку. По-друге, існування корупційної практики при взаємодії з публічними органами влади різних рівнів. По-третє, монополізація бізнесу. В Україні у багатьох галузях існує монополія. Для нормального розвитку малого і середнього бізнесу необхідно зменшити масштаби монополізації великого бізнесу. Адже зараз в Україні великі підприємства просто витісняють дрібний бізнес. Також часто людям не вистачає знань або коштів для створення малого чи середнього підприємства. А за умови нестабільної економіки та напруженої політичної ситуації більшість не хоче брати гроші в кредит через велику недовіру до банків. В свою чергу держава не надає достатньої кількості фінансування, пільг або кредитів.

В Німеччині зовсім інша ситуація: у федеральній програмі субсидування малих та середніх підприємств існує спеціальна стаття допомоги для підвищення долі власних коштів, яка склала біля 30 % всіх субсидій. Особам, що створюють нові підприємства, надаються кредити строком до 20 років[2]. Там малий та середній бізнес забезпечує державі більше половини ВВП. За даними ООН загалом на малих та середніх підприємствах задіяно 50% трудового населення світу та виробляється від 40 до 60 % національного продукту, залежно від країни. Українці ж завдячують малому та середньому бізнесу лише 15% ВВП. Ще одним важливим показником є частка експорту.Більше 98% німецьких малих та середніх підприємств експортують свою продукцію закордон. В Україні ж частка загального експорту в структурі ВВП складає 16% [3].

Розглянемо найголовніші причини, навіщо України розвивати і підтримувати малий та середній бізнес. Малий бізнес створює додаткові робочі місця, забезпечуючи зменшення рівня безробіття та соціальної напруги. За даними Міністерства Фінансів: рівень в Україні на 2017 рік досягає майже 10%. При чому рівень «природного» безробіття становить 4%. [4]. Сприяє процесам демонополізації, приватизації та роздержавлення економіки, стимулює розвиток конкуренції та підвищення рівня пропозиції та попиту. А конкуренція – завжди гарно для споживачів. Відомо, що малий бізнес заробляє більше, ніж великий, тобто з кожного вкладеного долара або євро його інвестори отримують більше доходів, ніж інвестори великих виробників. Німецька телекомпанія «Deutsche Welle» розповідала, що навіть в умовах економічної кризи у Німеччині мале підприємництво виявилося більш прибутковим, ніж велике. Таким чином, в Україні збільшаться кількість інвестицій, бо це буде вигідно для інвесторів.

Підсумовуючи вище вказане, малий та середній бізнес – важлива частина економіки, її «скелет». Розвиток малого бізнесу також виступає чинником, що пом'якшує соціальну напругу і сприяє демократизації ринкових відносин, тому що саме він є основою формування «середнього класу». Малий бізнес у ринковій економіці - головний сектор, що визначає темпи економічного росту, структуру і якість валового національного продукту. Отже, задля гарного економічного зростання Україна має підтримувати малий та середній бізнес.

Література:

1. Державна служба статистики України [Електроний ресурс]– Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm

2. Деренько О. А. Міжнародний досвід державного регулювання та підтримки малого підприємництва. БІЗНЕСІНФОРМ. 2012. № 5. С. 95–97.

3. Сайт Організації Об’єднаних Націй [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://news.un.org/en/story/2017/04/554912-un-general-assembly-creates-international-day-small-medium-sized-enterprises#.WWSIRoTyiM9

4. Міністерство фінансів України- Режим доступу: https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/2017

Очеретяна Олександра Вадимівна
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

МАРКЕТИНГ ВРАЖЕНЬ: ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ТА НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ У СПОЖИВАЧА

Сучасний рекламний ринок об'єктивно перенасичений. Якщо зовнішня реклама врегульовується законодавчо, то в інтернеті вона немає жодних обмежень. Все більшої популярності набирають програми блокування реклами в інтернеті та платні premium підписки, що надають доступ до веб-ресурсів з меншою кількістю чи взагалі без неї. В таких жорстких умовах рекламодавець зацікавлений, щоб його не рекламу споживачі помітили серед інших, не приховали і, головне, щоб вона їм запам'яталася. Створення та просування такої реклами потребує нестандартного мислення та неочікуваних рішень в представленні товару та його стратегії вцілому. Ця реклама повинна викликати певну визначену заздалегідь емоцію та формувати позитивне враження у споживача – для цього використовується емоційний маркетинг.

Поняття емоційного маркетингу не є новим. Його почали використовувати Coca-Cola, Nike, Apple та інші світові компанії ще у 70-80 рр. XX ст.. Разом з товаром вони пропонували споживачу позитивні емоції та навіть зміни до стилю життя. Ф. Котлер визначав, що за важливістю психологічного наповнення та сприйняття бренду емоційні властивості товару розглядаються на рівні з функціональними, а сама модель бренду повинна також враховувати цінності та особливості культури як виробника, так і споживача [1].

Емоційний маркетинг – це засіб просування товару, що спрямований на побудову емоційного зв'язку між товаром (брендом, торговою маркою) та споживачем. Його головними перевагами є те, що:

1. Споживачі краще запам'ятовують інформацію про товар;

2. У споживачів формується міцний асоціативний зв'язок з товаром;

3. Позитивний ефект від реклами зберігається довше;

4. Якщо викликані емоції були позитивними, то споживач стає лояльнішим.

Дуже часто товари емоційного маркетингу стають частиною стилю життя, так як споживач починає ідентифікувати себе через рекламований продукт. Споживач намагається показати всім, що він поділяє такі ж емоції та враження і передає їх [1].

Однак, емоція, яку намагається викликати рекламодавець не завжди є позитивною. Йдеться про епатажний маркетинг – засіб просування товару, що спрямований на шокове зацікавлення споживачів та стимулювання попиту на товар.

Епатажний маркетинг вважається видом партизанського маркетингу, що з’явився у 1983 р. завдяки американському рекламісту Джею Левінсону. Партизанський маркетинг є малобюджетним способом реклами для невеликих компаній, що конкурують з великими [2]. Найпоширенішими його способами є:

1. Співпраця з компаніями, що виготовляють іншу продукцію, але працюють з аналогічною цільовою аудиторією;

2. Сезонна реклама, ситуативна або по запиту;

3. Проведення PR акцій, що цікавлять ЗМІ (наприклад, світські заходи);

4. Використання діректмейлу, прямої розсилки;

5. Апелювання до авторитетів (знаменитості в рекламі);

6. Вірусні відео (фото, меми).

Епатажний маркетинг спрямований привернути увагу до товару методами, які не вважаються цілком моральними або загальноприйнятими. Зазвичай така реклама викликає негативні емоції: відразу, страх, злість, засудження, тривогу. Іноді вона викликає співчуття, розчарування в якихось поглядах та переосмислення цінностей. Такою рекламою не можна зловживати і її потрібно використовувати лише в кількох випадках:

1. Якщо рекламний бюджет дуже маленький;

2. Епатажна реклама є частиною якоїсь вибухової маркетингової кампанії;

3. Епатажний маркетинг допомагає невеликим компаніям позиціонувати себе та закріпитися на ринку.

Існує думка, що епатажні реклами є показником лише сильних брендів, так як попри всі негативні емоції викликані рекламою, споживач все одно має отримати позитивні враження від товару. Потрібно бути епатажними в міру та зберігати баланс, щоб не відвернути потенційних клієнтів. Найпопулярніші прийоми:

1. City teaser – серія міських провокацій (три етапи: 1. незрозумілі події, що викликають зацікавлення; 2. широко анонсовані заходи; 3. розкриття себе та пояснення);
2. Sexvertising – використання сексуальних мотивів та натяків;
3. WOM technology – вірусне поширення фото та відео епатажного характеру;
4. Scadal strategy – використання шокуючих, неприйнятних ситуацій;
5. Life placement – постанова в реальному житті з рекламованим продукт, де спостерігачі цього дійства не підозрюють про штучність ситуації;
6. Флешмоб – масова акція (епатажного характеру), в якій значна кількість людей в один час, в одному місці повторюють ту ж саму дію [2].

Отже, враження та емоції, які отримує людина, відображаючи дійсність за допомогою відчуттів та в процесі мислення, не зникають безслідно, а фіксуються та зберігаються у пам’яті тривалий час. Отримані емоції можуть бути як позитивними, так і негативними. Інструментарій епатажного маркетингу є значно ширшим, ніж емоційного маркетингу, але його використання є ризикованим та не завжди доцільним.

Література:

1. Поверіна, Ю. О. Передумови виникнення та сутність маркетингу вражень / Ю. О. Поверіна, Н. П. Скригун //2014/ [Електронний ресурс] – URL: http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/15456
2. Дидіченко А.Л. Шокова терапія та соціальна реклама / А.Л. Дидіченко // Наукові записки Інституту журналістики. – Т. 41. – 2010. – С. 141–144.

Гаркуша Юрій Андрійович
студент факультету управління, Університет митної справи та фінансів

Науковий керівник: Рудянова Тетяна Миколаївна, кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри прикладної математики та інформатики, Університет митної справи та фінансів

ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ НАЛЕЖНОСТІ ОБЛАДНАННЯ ДО ПЕВНОЇ МАРКИ НА ЦІНУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

Підприємствам часто продають власні основні засоби, і ціна їх реалізації може бути відмінною від залишкової вартості. При визначенні ціни реалізації таких засобів важливим є питання визначення впливу найбільш вагомих факторів виробництва. Метою дослідження є виявлення впливу належності обладнання до певної марки на ціну реалізації обладнання, яке вже експлуатується певну кількість років.

Розглядається економетрична модель залежності ціни реалізації продукції підприємства за певний проміжок часу від обладнання певних марок, при цьому досліджується модель як з фіктивною змінною (належність до певної марки обладнання), так і модель без врахування її. Результатом дослідження є визначення кращої моделі та доцільності використання фіктивної змінної.

Зазвичай в моделях вплив якісного фактору виражається у вигляді фіктивної змінної, які можуть приймати лише два значення – одиниця і нуль. У лінійну модель регресії фіктивні змінні вводяться для того, щоб відобразити вплив на показник у супровідних якісних змінних, якщо

присутні неоднорідні початкові дані. У нашому випадку, висунуте припущення про різну цінність обладнання для різних марок товару. Тоді кожній марці, що досліджується, буде відповідати відповідне значення фіктивної бінарної (булевої) змінної.

Статистичною основою побудови моделі є інформація про обладнання ПАТ "Дніпровський металургійний завод", які наведено в таблиці 1.[1]

Таблиця 1.

Вихідні дані

№ моделі	Кількість років експлуатації обладнання X	Ціна реалізації продукції, грн., Y	Марка обладнання
1	5	799200	CHIEFTAIN
2	10	689105	FLOWSIC
3	14	601380	FLOWSIC
4	3	850300	CHIEFTAIN
5	8	712345	FLOWSIC
6	8	720446	CHIEFTAIN
7	12	641340	FLOWSIC
8	11	689100	CHIEFTAIN
9	1	950000	CHIEFTAIN
10	4	823300	CHIEFTAIN
11	6	760300	FLOWSIC
12	2	875500	FLOWSIC

Введемо фіктивну змінну $z = \begin{cases} 1, \text{для марки } CHIEFTAIN; \\ 0, \text{для марки } FLOWSIC; \end{cases}$

Запишемо рівняння регресії з фіктивною змінною:

$$y = a_0 + a_1 x + a_2 z + \varepsilon, \qquad (1)$$

де x – кількість років експлуатації обладнання, y – ціна реалізації продукції, ε – випадкова складова, z – фіктивна змінна, a_0, a_1 – параметри моделі, які необхідно оцінити.

Для розрахунку параметрів та статистики моделі використовуємо табличний процесор MS EXCEL. Лінійна регресійна модель має вигляд:

$$\hat{y} = 916183{,}356 - 23406{,}34874\,x + 14041{,}504\,z. \qquad (2)$$

Коефіцієнт детермінації моделі R^2 = 0,966, тобто отримано, що розглядаємий показник на 96,6% залежать від обраного фактору. Розраховано $\overline{R}^2$ = 0,959 – скоригований коефіцієнт детермінації для порівняння моделей без урахування ступенів свободи.

Перевіримо адекватність прийнятої моделі реальній дійсності за критерієм Фішера з надійністю 95 %: F_r = 129,35 – розрахункове значення критерія Фішера. $F_{кр}$ = 4,256 – критичне значення критерію. В моделі $F_r > F_{кр}$, тому ми відкидається нуль-гіпотезу H_0 з ризиком помилки не більше ніж 5 %.

Для оцінки значущості коефіцієнтів регресії a_0, a_1, a_2 використовуємо t-тест. Для цього порівняємо фактичне значення t – критерія Стьюдента та його критичне значення:

t_0 = 54,951, $|t_1$ = -14,148$| >$ $t_{кр}$= 2,262 – параметри a_0 , a_1 є статистично значимими з рівнем значимості 5 %; t_2 = 1,060893637 < $t_{кр}$ = 2,262 – параметр a_2 є статистично незначимим з рівнем значимості 5 %.

Розраховано середні значення коефіцієнтів еластичності:

Kx_c = – 0,216 – при зміні кількості років в експлуатації обладнання типу FLOWSIC на 1%, ціна реалізації зменшиться на 0,216 %, Kz_c = 0,0093 – в середньому при зміні кількості років в експлуатації обладнання типу CHIEFTAIN на 1% ціна реалізації збільшиться на 0,0093 %.

Для порівняння дослідимо модель, в якій належність до марки не враховується. Лінійна регресійна модель має вигляд:

$$\hat{y} = 928323{,}406 - 24137{,}677\,x\,. \qquad (3)$$

Коефіцієнт детермінації моделі R^2 = 0,962, тобто 96,2% – коефіцієнт детермінації близький до 1, який показує, що модель адекватна.

$\overline{R}^2$ = 0,9584 – скоригований коефіцієнт детермінації для порівняння моделей.

F_r = 254,382 – розрахункове значення критерія Фішера, $F_{кр}$ = 4,965 – критичне значення F_r. У моделі $F_r > F_{кр}$, тому ми відкидається нуль-гіпотезу H_0 з ризиком помилки не більше ніж в 5 %.

Порівняння показників моделей наведено в таблиці 2.

Таблиця 2.

Показники побудованих регресій

Модель	R^2	$\overline{R}^2$	F_r	$F_{кр}$
З фіктивною змінною	0,966	0,9599	129,350	4,255
Без фіктивної змінної	0,962	0,958	254,382	4,965

Скоригований коефіцієнт детермінації більше у моделі з фіктивною змінною. Порівняння показує, що модель з фіктивної змінною краще описує статистичну залежність між обраними показниками.

На основі проведеного порівняння, робимо висновок, що фіктивна зміна, яка описує якісний показник, сприяє більш точному поясненню дисперсії. Дослідження вказує на те, що конкретна марка обладнання має прямий, хоча й відносно невеликий, вплив на ціну реалізації обладнання, яке знаходилось в експлуатації. Наприклад, в середньому належність до марки CHIEFTAIN підіймає ціну реалізації з врахуванням кількості років експлуатації обладнання на 14041,5 грн. Це можна враховувати для подальшої маркетингової політики щодо доцільності придбання обладнання саме цієї марки.

Список використаних джерел:

1. Основні фонди та обладнання Дніпровського металургійного заводу. – Режим доступу: http://dmz-petrovka.dp.ua/index.php?page=auto.
2. Економетрія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Л. Лещинський, В. В. Рязанцева, О. О. Юнькова. – К. : МАУП, 2003. – 208 с.

Коваль Іван Анатолійович
аспірант, Національний університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник: Коваленко Юлія Михайлівна, доктор економічних наук, професор, Національний університет державної фіскальної служби України

РИЗИЗИ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ З ОВДП

Національний банк України, відповідно до п. 2 ч. II ст. 14 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [1] та ст. 66 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [2] здійснює нагляд за банками у сфері фінансового моніторингу та виявляє ряд фінансових операцій з цінними паперами, включаючи операції внутрішньої державної позики (ОВДП), які здійснюються фізичними та юридичними особами, клієнтами банківських установ, які характеризуються легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням зброї масового знищення.

Облігації внутрішніх державних позик України (ОВДП) - державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій [3].

Вищеназвані операції характеризуються придбанням за вищою ціною та продаж за нижчою ОВДП з таким самим ISIN кодом протягом короткого періоду часу. Дані збиткові операції, як правило проводяться циклічно або неодноразово, навіть протягом одного робочого дня.

Стандарт ISIN використовується по всьому світу для того, щоб визначати конкретні цінні папери, такі як облігації, акції (звичайні і привілейовані), ф'ючерси, патенти, права на розробку, довіреності, комерційні документи та опціони. ISIN призначаються цінним паперам для того, щоб полегшити чітке з'ясування і порядок платежів. [4]

Таким чином брокер, який діє від свого імені за замовленням і рахунок юридичної особи-нерезидента, здійснює купівлю за ринковою ціною у банківської установи пакета ОВДП. Даний пакет ОВДП продається в подальшому брокером і купується іншим, який діє за замовленням фізичної особи, за ціною, що є нижчою від тої, яка була при придбанні пакета, але може коливатись в межах ринкової ціни.

В подальшому даний пакет ОВДП викуповує перший брокер, який діяв від імені юридичної особи-нерезидента, але вже діє за дорученням та за рахунок юридичної особи-резидента за ринковою ціною. В подальшому пакет ОВДП знову продається фізичній особі за ціною нижчою, ніж ринкова. Фізична особа в подальшому здійснює продаж зазначеного пакету ОВДП банківській установі за вищою ціною, ніж була придбана.

Після проведення вищезазначених операцій з купівлі та продажу пакета ОВДП фізична особа отримує інвестиційний прибуток в декілька мільйонів гривень, а юридичні особи – збиток у такому ж розмірі. [5]

Варто відзначити, що дана схема отримання інвестиційного доходу активно використовується чиновниками та пов‘язаними з ними особами для формування доходу штучним шляхом для подальшого відображення його в електронній декларації.

Таким чином банківським установам необхідно ретельно вивчитати своїх клієнтів, аналізувати фінансові операції купівлі та продажу ОВДП, з‘ясовувати джерела походження коштів юридичних та фізичних осіб, які здійснюють купівлю-продаж ОВДП.

Крім того, варто приділити значну увагу вивченню суб‘єктів господарювання, які здійснюють брокерську діяльність.

Доцільно зазначити, що дана схема легалізації коштів використовується не тільки в процесі купівлі-продажу ОВДП, але і в інших видах цінних паперів.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII. // Відомості Верховної Ради. – 2014. – №50-51. – С. 2057.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – №5. – С. 30.
3. Державні облігації України [Електронний ресурс] // МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.minfin.gov.ua/.
4. Про Международный Идентификационный Код Ценной Бумаги (ISIN) [Електронний ресурс] // ISIN. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://www.isin.org/ru/isin/.
5. Про затвердження Типологій легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Наказ Державної служби фінансового моніторингу України від 25.12.2015 № 166 [Електронний ресурс] // ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/.

Пенез Оксана Вікторівна
викладач кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Донецький державний університет управління, м. Маріуполь, Україна

Полонська Наталія Анатоліївна
студентка освітнього ступеня «магістр», Донецький державний університет управління, м. Маріуполь, Україна

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Економічний розвиток кожної держави залежить не лише від ступеня розвитку новітніх технологій і техніки, ступеня та тенденцій розвитку реального сектору економіки, а й вирізняється ступенем розвитку банківської системи.

На даний момент в Україні найважливішим джерелом подальших економічних перетворень полишаються інвестиційні ресурси банків. Саме банківські установи, накопичують і перерозподіляють тимчасово вільні фінансові ресурси та зобов'язані стати ключовим учасником інвестиційного процесу в країні [1, с. 834].

Для формування інвестиційної політики банківським установам необхідно визначити пріоритети та розробити інвестиційні цілі; зробити вибір відповідних об’єктів інвестування; виявити дійсні джерела вкладень; прийняти інвестиційні рішення, які дають абсолютну і швидку віддачу на вкладений капітал.

Важним моментом в процесі реалізації банками інвестиційної політики є присутність довіри з боку учасників інвестиційного ринку. В банківських установах зобов'язана існувати прозорість для своїх контрагентів. Треба зауважити, що для жодної фінансово-кредитної установи рівень розкриття інформації про її діяльність є вагомим питанням майбутньої прибуткової діяльності.

Банківські установи зобов'язані мати стільки капіталу, щоб змогли забезпечити довіру зі сторони вкладників, інвесторів, кредиторів. В умовах кризової ситуації саме капітал є найвагомішим джерелом покриття збитків та відображає рівень надійності та ризикованості банку.

Установам слід застосовувати новітні методи керівництва інвестиційними ризиками, адже стратегічною ціллю діяльності банківської системи країни є забезпечення сталості її піднесення напрямом здобутку надійності, витримки до криз, підняття якості та результативності її роботи [2].

Сучасні банки повинні бути конкурентоспроможними з великим асортиментом інвестиційних продуктів, які будуть пристосовані до потреб різноманітних груп клієнтів.

Зміна умов здійснення інвестиційної діяльності банків вимагає постійного моніторингу їхньої інвестиційної політики, яка в момент складання не може повністю охопити весь комплекс змін, зумовлених впливом зовнішнього і внутрішнього середовища у майбутньому. Тому гнучкість і динамічність інвестиційної політики може бути досягнута шляхом коригування процесу управління інвестиціями, що передбачає об’єктивну оцінку прибутковості інвестицій та визначення можливості виходу із неприбуткових проектів [3, с. 13].

Враховуючи вищевикладене, зазначимо, що для розробки раціональної інвестиційної політики на кожній стадії кризи слід враховувати зв'язок між небезпекою і вигідністю. Варто співвідносити цілі банківської установи як інвестора, довгождану вигідність та строки виконання проектів з силою кризи і стратегією оздоровлення фінансового сектору економіки країни.

Література:

1. Ганзюк С.М., Галаганов В.О. Інвестиційна активність в умовах нестабільності української економіки. Молодий вчений. 2017. № 10. С. 833-838.

2. Офіційний Сайт НБУ. – Режим доступу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/index

3. Онікієнко С.В. Інвестиційна діяльність банків в економічному контексті. Економіка: теорія та практика. 2015. № 2. С. 12-18.

Загорельська Тетяна Юріївна
кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, економіки та управління персоналом підприємства Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

Ніколаєва Софія Сергіївна
магістрант Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Податок на прибуток організацій - один з найбільш значущих в податковій системі України. Це прямий податок, його оподатковувана база зачіпає всі численні аспекти господарської діяльності підприємств. Пряме оподаткування є найбільш справедливим способом вилучення частини коштів економічних суб'єктів для формування доходів бюджету, так як прямі податки (податок на прибуток, податок на нерухомість) стягуються безпосередньо з доходів або майна юридичних осіб. Отже, чим ефективніше працюватимуть підприємства, чим більше віддачі від вкладених коштів вони будуть отримувати, тим вище буде рівень доходів господарюючих суб'єктів, і величина їх прибутку. В результаті цього підприємства будуть мати засоби для розширення і модернізації виробництва, покупки або будівництва капітальних будівель, споруд і т.п. Все це, внаслідок поліпшення матеріального становища економічних суб'єктів, призведе до збільшення бази для оподаткування прямими податками, і тим самим відбудеться зростання їх надходжень до бюджету. За останні роки величина надходжень податку на прибуток в Україні демонструє неоднозначну динаміку, за попередній рік ця динаміка позитивна [1].

Таблиця 1

Динаміка податку на прибуток у складі доходів консолідованого бюджету 2015 - 2019 роках

В мільйонах гривень

Показники	2015	2016	2017	2018	2019 (на кінець квітня)
Доходи бюджету - всього	576 041	745 187	948 219	1 111 636	1 117 604
Податок на прибуток	39 053	60 223	73 397	91 109	104 925
Частка податку на прибуток в складі доходів консолідованого бюджету,%	6,8	8,1	7,7	8,2	9,4

Найбільше зростання податку на прибуток в 2018 році задекларували підприємства-виробники тютюнових виробів, електроустаткування і компанії, що займаються фінансовим посередництвом і видобутком нафти. За даними Державної фіскальної служби, найбільші підприємства - платники податків в Україні - це АТ «Укргазвидобування», ПАТ «А/Т Тютюнова компанія «В.А.Т.-Прилуки», ЗАТ «Філіп Морріс», АТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз Україна», ПАТ«Укрнафта». Аналіз структур податкових платежів підприємств за 2018 рік свідчить про те, що найбільша кількість великих платників податків - серед підприємств переробної (24 підприємства) та добувної промисловості (17 підприємств) [2]. А це означає, що економіка України на сьогодні в основному ґрунтується на видобутку і переробці природних ресурсів (зокрема, корисних копалин). Інша частина економіки країни перебуває в тяжкому стані, що супроводжується зростанням кількості збиткових підприємств та погіршенням фінансового стану платників. Фактично в Україні немає просування інформаційних технологій на належному рівні і це необхідно виправляти. У такій ситуації завдання держави полягає в стимулюванні розвитку інформаційних сфер економіки шляхом введення податкових пільг у відповідних високотехнологічних сферах виробництва

і створення спеціальних податкових режимів для компаній, основним видом діяльності яких є інформаційне і нанотехнологічне виробництво.

У першому кварталі цього року в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року прибуток великих і середніх підприємств скоротилася на 7,1% - до 111,089 млрд грн. Результат прибуткових підприємств скоротився на 6,8% - до 152,462 млрд грн, результат збиткових - виріс на 1,7%, до мінус 41,373 млрд грн. Частка збиткових підприємств в Україні за перший квартал цього року зросла до 27,2% з 26,3% роком раніше [2].

Причина ситуації, що склалася, криється не в рівні ставки податку на прибуток (18%) [3], величина якої знаходиться нижче середньоєвропейського рівня (21,9%), що навпаки має сприяти зростанню інвестицій, розвитку бізнесу, а в низькій рентабельності та ефективності діяльності підприємств, що обумовлено недостатнім попитом на їхню продукцію. Якщо розглядати подальше зниження ставки податку на прибуток, наприклад, до рівня Латвії (15%) [4] або Литви (15%) [5] то, без сумніву, це стане певним інвестиційним стимулом і навіть допоможе вивести деякий бізнес із «тіні» але, на жаль, дана міра навряд чи вирішить проблему конкурентоспроможності вітчизняних підприємств і приведе до ускладнення у формуванні доходів бюджету України. З іншого боку, збільшення ставки податку ще більше посилить фінансовий становище підприємств, а не забезпечить зростання надходжень прямих податків.

Саме тому для підвищення надходжень податку на прибуток до бюджету країни буде доцільно не змінювати його ставку, а створювати комфортні умови для роботи, розвитку і поліпшення фінансових результатів платників податків. В країні повинна бути стабільна податкова система. Вона не повинна зазнавати змін щороку або з приходом нового уряду або президента. Повинна бути впевненість, що навіть в разі кардинальних змін в країні, податкова система буде залишатися непорушною. для цього, наприклад можна прописати в Конституції спеціальну норму про стабільність податкової системи, як раніше було зроблено в Грузії і Швейцарії.

Список літератури:

1) Доходи держбюджету України [Електронний ресурс]: Міністерство фінансів України. – Режим доступу: https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/income/2018/

2) Статистичні дані з рентабельності діяльності українських підприємств у 2018 році[Електронний ресурс]: Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
3) Податковий кодекс України (розділ III. Податок на прибуток підприємств) [Електронний ресурс]: Державна фіскальна служба України. – Режим доступу: http://sfs.gov.ua/nk/spisok3/
4) Закон про податок на прибуток Латвії (вступив в силу з 01.01.2018 р)[Електронний ресурс]: Податкове законодавство Латвії. – Режим доступу: https://www.baltikon.lv/taxes/zakon-o-podohodnom-naloge-s-predpriyatij/
5) Державний податковий інспекторат Литовської Республіки. – Режим доступу:http://www.vmi.lt/

Maksurov Alexey Anatolevich
PhD in Law, Professor, Kiev National University named after Taras Shevchenko

"COORDINATION" AND "COOPERATION": CORRELATION OF CATEGORIES IN FINNISH LAW

Finnish legislation confuses the concepts of “coordination” and “cooperation”. In this regard, the interest is Act on Public Contracts (348/2007).

The act created for some coordination purposes: this Act governs the entry into force of Directive 2004/18/EC of the European Parliament and of the Council on the coordination of procedures for the award of public works contracts, public supply contracts and public service contracts, hereinafter referred to as the "Directive on public contracts", and Council Directive 89/665/EEC on the coordination of the laws, regulations and administrative provisions relating to the application of review procedures to the award of public supply and public works contracts, hereinafter referred to as the "Directive on the review procedures" [1]. However, it describes the mechanisms of cooperation.

Another example: in Act on Cooperation on Client Services within Rehabilitation Adopted in Helsinki on 13 June 2003 [2] first talked about the collaboration: (1) Social welfare and health care authorities, employment and educational authorities and the Social Insurance Institution shall cooperate with each other at the local, regional and national level. These authorities shall also cooperate with other organisations organising rehabilitation (Section 2 «Forms of cooperation»).

Then in the same terminology we are talking about coordination: (2) Cooperation on client services is primarily carried out as a part of the usual activities of the relevant authorities. Furthermore, cooperation is carried out in local, regional and national cooperation bodies. Provisions on those bodies are laid down below (Section 2 «Forms of cooperation»).

In the definitions as stated on cooperation and coordination: 2) cooperation on client services means activities that involve agreeing on the principles and procedures for the mutual cooperation of authorities and serviceproviders and seeking solutions to satisfy the rehabilitees' rehabilitations needs (Section 3 «Definitions (1) For the purposes of this Act»).

In tasks the purpose of the activity is defined rather as coordination: (1) The task of the cooperation group for client services within rehabilitation is to develop the forms of cooperation between the authorities, other organisations and institutions referred to in this Act, agree on the principles and procedures for the mutual cooperation of authorities and service providers, manage the exchange of information necessary for the cooperation and deal 3 with other joint matters regarding the organisation of rehabilitation. The cooperation group plans, promotes and monitors the rehabilitation of clients (Section 7 «Tasks of the cooperation group»).

Thus, the analysis of the legislation indicates a great Convention and variability in the use of terms. The same term in the same act referred to as cooperation and coordination.

Literature:

1. Act on Public Contracts (348/2007) // http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2007/en20070348.pdf
2. Act on Cooperation on Client Services within Rehabilitation Adopted in Helsinki on 13 June 2003 // http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20030497.pdf

Загороднюк Андрій Григорович
аспірант Донецького національного університету імені Василя Стуса

Науковий керівник: Гринюк Роман Федорович, Донецький національний університет імені Василя Стуса

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЗБИРАТИСЯ МИРНО, ПРОВОДИТИ ЗБОРИ, МІТИНГИ, ПОХОДИ І ДЕМОНСТРАЦІЇ В СИСТЕМІ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ

Конституційні права і свободи людини відрізняються своєю багатоманітністю і питання щодо їх класифікації та систематизації є актуальними для юридичної науки і практики. Традиційно виділяють

офіційну та неофіційну (доктринальну) класифікації прав людини, причому, перша з них передбачена чинними міжнародними договорами, а друга здійснюється вченими-правознавцями. Слід відзначити, що певні групи, їх найменування, відчутно різняться, і це підтверджує тезу про множинність сучасних прав людини. Серед учених-конституціоналістів превалює думка, що в загальному вигляді конституційні права і свободи людини можна умовно поділити на громадянські, політичні, економічні, соціальні і культурні. Утім існують і інші класифікації, зокрема, за сферою суспільних відносин; за предметом; за суб`єктом; за походженням; за статевою приналежністю та інші

Право громадян збиратися мирно і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації закріплено в ст. 39 Конституції України [1]. Слід відзначити, що норми такого ж змісту є в актах міжнародного права, які є частиною національного законодавства. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 30 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. «кожна людина має право на свободу мирних зборів та асоціацій» [2]. У ст. 21 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права від 19 грудня 1966 р. зазначено: «Визнається право на мирні збори. Користування цим правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, які застосовуються відповідно закону, і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров’я та моральності населення або захисту прав і свобод інших осіб» [3]. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, гарантує кожній особі, окрім інших прав і свобод, право на свободу зборів і об'єднання, зокрема, ч. 1 ст. 11 Конвенції передбачено право кожного на свободу мирних зборів і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки і вступати в них з метою захистити свої інтереси [4]. У відповідності зі ст. 11 Європейської конвенції захисту прав і основних свобод людини досліджуване право є невід`ємним правом кожної людини, яке поширюється і на іноземців, і на осіб без громадянства.

Переважна більшість фахівців у сфері права, зокрема, конституційного, право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації відносить до групи політичних прав громадян, особливістю яких є те, що, за винятком права на об’єднання в громадські (неполітичні) організації та права на індивідуальні та

колективні звернення, вони належать виключно громадянам України, які досягли 18 років і набули повної правосуб'єктності. Втім, не всі вчені безумовно погоджуються з тим, що вказане право належить лише громадянам. Так, зокрема, О.Клименко, досліджуючи конституційне право на мирні зібрання та його забезпечення в Україні, визначив його так: «Конституційне право на мирні зібрання – це утверджена на рівні Основного Закону, юридично визнана можливість суб'єкта права задовольняти власний інтерес щодо вільного публічного вираження поглядів, агітації за них, підтримки поглядів інших осіб чи виступу проти поглядів інших осіб, а також реалізації інших прав та свобод, що проходить у формі зборів, мітингу, походу, демонстрації, пікету, наметового містечка, чи іншого заходу, як із використанням звукопідсилювальної апаратури, аудіо- та відео- апаратури тощо, транспортних та інших технічних засобів, наметів, так і без них, що відбувається мирно та без зброї, не порушуючи прав та свобод інших суб'єктів права, здійснюючи так свої дії на основі і в межах правових приписів та норм» [5,с.6]. О.Васьковська також не обмежує це право виключно правом громадян держави і зазначає, що «право на мирні збори – це конституційне основоположне право чисельно необмеженої групи осіб збиратися мирно і без зброї для реалізації масового волевиявлення і оприлюднення своєї громадянської позиції з тих чи інших суспільно значущих проблем» [6, с. 15]. Подібної позиції дотримується й О.Власенко і зауважує, що «мирне зібрання – це колективний або індивідуальний, мирний, доступний кожному публічний захід за участі громадян України, іноземців, осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, що проводиться з метою формування та (або) висловлення позиції щодо різноманітних питань суспільного життя, привернення уваги громадськості, підтримки, захисту або висловлення протесту щодо будь-яких рішень державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, що проводиться у передбачених законодавством України формах з використанням (або без) різноманітних засобів наглядної агітації, а також гучномовних технічних засобів» [7, с. 8].

З огляду на вищевказане, можна зробити висновок, що міжнародні документи й судова практика не містять вказівки, що право на мирні зібрання – це виключно право громадян відповідної держави, навпаки

розглядають його як право будь-якої людини, тому ми схиляємося до думки, що досліджуване право варто розглядати не як політичне право громадян, а як одне з громадянських прав людини, тому варто внести відповідні зміни до чинного законодавства України і, передусім, до Конституції України.

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*, 1996, №30, Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Клименко Олександр Ігорович. Конституційне право громадян на мирні зібрання та його забезпечення в Україні: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право / Клименко Олександр Ігорович; Інститут законодавства Верховної Ради України. – Київ, 2014. – 20 с.
6. Васьковська Ольга Валеріївна. Конституційне право на мирні збори та механізм його реалізації в Україні: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.02 – конституційне право / Васьковська Ольга Валеріївна; Інститут законодавства Верховної Ради України. – Київ, 2007. – 20 с.
7. Власенко Олена Леонідівна. Конституційне право громадян на свободу зборів, мітингів, походів і демонстрацій: автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право / Власенко Олена Леонідівна; Національна академія внутрішніх справ. – Київ, 2011. – 20 с.

Arkhipova Kateryna
student of The Yaroslav Mudryi National Law University 5th year of study.
2nd group

LEGAL REGULATION OF TELEWORK IN THE EU AND UKRAINE

Taking into account the scientific and technological progress and trends in the development of the information society, the standard forms of employment are less and less in demand, which increases the number of unemployed. In connection with this, there is a need for new non-standard forms of employment that would be able to modernize the labor market and labor relations. One of these is teleworking, which is the current one the pace of life of individuals. This form of employment increases the availability of labor for many categories of people (pensioners, disabled people, pregnant women, etc.), eliminates geographical difficulties (due to the Internet and other means of communication), social tension. Moreover, the employee can personally form his working regime, perform a labor function in convenient conditions, which positively reflects on its productivity and efficiency. Regarding the employer, his benefit is minimization the cost of maintaining the staff, renting an office space, paying for utilities, purchasing the necessary equipment, and so on.

The European Framework Agreement on Telework of 2002 defines Telework in article 2: «Telework is a form of organizing and/or performing work, using information technology, in the context of an employment contract/ relationship, where work, which could also be performed at the employer's premises, is carried out away from those premises on a regular basis» [1]. Although this definition is broad, it captures the main idea behind telework which is work flexibility in space and time.

In view of the above, the main features of the telework are:

- firstly, this is a job outside the employer's location – outside of industrial or administrative premises, office, separate structural subdivisions, stationary workplaces, outside the territory or object, which are directly or indirectly under the control of the employer;
- secondly, telework involves using of information technology for fulfillment of the employee's labor function.

The number of teleworkers is growing around the world today. Europe is far behind US with regards to teleworking, however the trend is visibly increasing every year. Over the decade, the amount of people conducting work outside of employer's premises has increased from 11.8% in 2006 to 14.5% in 2015. Every year the percentage was continuously increasing. It should be remembered that diffusion of telework and smart working in Europe is very unequal. As reported by Eurofound in 2017, the average is about 17% (sum of regular and occasional teleworkers), but in some countries there are peaks over 30% and in others – including Italy – teleworkers are below 10% [2].

Since I am from Ukraine and today the political course of my country is aimed at European integration, I would like to say a few words about teleworking in my country. First of all, we should note that in Ukraine, the phenomenon of teleworking is in its infancy, although, as we understand, in many countries of the world it has already become widespread and represents a serious competition with typical forms of employment.

Unfortunately, this form of employment is not regulated in the labor legislation of Ukraine. Although certain provisions regarding the performance of work at home are contained in the Regulations on the working conditions of homeworkers, approved by the Decree of the State Committee of the USSR and the Secretariat of the All-Union Center for Economic Cooperation and Development on September 29, 1981, No. 275 / 17-99. The draft of the new Labor Code of Ukraine also attempts to consolidate the norm on home work, which can be noted as a positive moment, which requires more in-depth study. In art. 44 «The condition of working at home» states that at the conclusion of an employment contract or later, the parties may agree on the performance of work by the employee at home (home work) if he has the necessary conditions for this that meet the requirements of labor protection, fire safety and sanitation. In addition, this norm regulates the issue of compensation for the use of own property, which the employee uses in the work and compensation by the employer of the costs associated with its depreciation [3].

So, summing up, we can note that teleworking employment of workers is an extremely necessary form of labor relations in a market economy. In 2002 The European Framework Agreement was signed by the social partners. The agreement aims at establishing a general framework at European level concerning the employment conditions of teleworkers and at reconciling the needs for flexibility and security shared by employers and workers. It grants teleworkers the same overall level of protection as workers who carry out their activities at the employer's premises. European Framework Agreement on Telework is not incorporated into directive, which results in diverse implementation across the countries.

As for Ukraine, the segment of the remote Ukrainian labor market is only being formed, but it should be facilitated by the necessary legal, institutional, political measures to ensure the legitimacy of teleworking employment and the creation of conditions for its effective use. Therefore, the urgent need for legislative consolidation of teleworking has become obvious in my country. The effectiveness of overcoming «gaps» in the legal regulation of these relations in the future will help to increase employment and reduce the level of the unemployed. In my opinion, it is necessary to resolve the issue of teleworking in the Law of Ukraine «On Employment of the Population» and to provide for appropriate chapters in the new Labor Code of Ukraine.

References:

1. The European Framework Agreement on Telework // website: https://www.etuc.org/en/framework-agreement-telework\
2. Eurofound, Work–life balance and flexible working arrangements in the European Union, Eurofound, Dublin, 2017
3. Проект Трудового кодексу України, реєстр. № 2902, текст законопроекту від 27.08.2013 р. (Draft Labor Code of Ukraine) // website: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46746

Гуйван Петро Дмитрович
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України,
докторант Національного
юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

СУТНІСНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ

Цілком очевидною є надзвичайна важливість правового регулювання діяльності у часі суб'єктів цивільно-правових відносин. Це стосується не тільки порядку своєчасного здійснення суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків, а й захисту прав та інтересів в разі їх порушення чи оспорювання. Питання про строки (терміни) виконання як регулятивного, так і охоронного зобов'язання є дуже суттєвим, адже належна поведінка учасників відносин гарантує стабільність суспільних взаємин і у такий спосіб забезпечує досягнення соціального інтересу.

Від визначення моменту, з якого наступає обов'язок боржника виконати певне зобов'язання, та моменту, яким закінчується такий обов'язок, тобто від встановлення строку виконання зобов'язання, залежить можливість подальшого здійснення вірителем (кредитором) свого суб'єктивного права і, зрештою, його захисту. У випадку реалізації суб'єктивного права особи на судовий захист темпоральна визначеність полягає у чіткому дотриманні встановлених координат, у межах яких перебуває правова можливість задіяння державного компетентного органу для примусового захисту порушених матеріальних прав. Для реалізації можливості судового захисту необхідною умовою є юридичний факт (час або подія), з настанням якого законодавство пов'язує виникнення права на захист. Як правило, таким юридичним фактом є неналежне виконання боржником свого зобов'язання у визначений угодою термін. Саме з моментом порушення права кредитора чинне законодавство пов'язує початок реалізації передбаченої статтею 16 Цивільного кодексу України можливості правового захисту.

Надане законодавством України право на судовий захист обмежене строками давності, що встановлюють максимальний період, протягом якого особа може здійснити своє захисне право. Національний цивільний

закон у якості загального встановив трирічний давнісний строк, хоча в окремих випадках він може відрізнятися для тих чи інших охоронних вимог у залежності від їхньої соціальної значимості або домовленості сторін. Інші, ніж наразі зазначено, періоди існування позовного домагання можуть мати місце, коли то, приміром, передбачено правилами, що діють у сфері міжнародного цивільного обігу. Зокрема, подібні відносини можуть регламентуватися міжнародними договорами. Так, відповідно до пар.1 ст. 48 Угоди про міжнародне залізничне вантажне сполучення (УМВС) позови до перевізника на підставі даної Угоди пред'являються: за вимогами про перевищення строків доставки товару – упродовж двох місяців, за іншими вимогами – протягом дев'яти місяців [1]. Міжнародним документом - Нью-Йоркською Конвенцією ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажі 1974 року запроваджено чотирирічний строк позовної давності [2].

Проте чотирирічний давнісний строк, передбачений Конвенцією, застосовується не до всіх зовнішньо-економічних договорів, а лише до тих, учасники яких знаходяться на території країн-учасниць Конвенції (п.1 ст. 3 Конвенції). Відтак, скажімо, оскільки певна країна не є учасником Конвенції, її положення до правовідношення за участі сторін не будуть застосовуватися, навіть якщо сторони обрали для регулювання матеріальне право України, невід'ємною частиною якого є вказана Конвенція [3, с. 7]. Іноземне матеріальне права, в тому числі і стосовно позовної давності, може застосовуватися в Україні при вирішенні спорів, що виникають з зовнішньоекономічних угод у тих випадках, коли воно було обране сторонами як право для регулювання, якщо воно визнане таким, що підлягає застосуванню в силу приписів колізійних норм.

Та нерідко кредитор не використовує встановлений строк і звертається до суду поза його межами, втрачаючи можливість реалізувати належне йому право на позов. Відтак вчені здавна задавали питання про характер позовної давності у цивільному праві та про доцільність її існування. Дійсно, перше враження від позовної давності таке, що її запровадження слугує лиш захистові інтересів відповідача, при її застосуванні всі переваги на боці недобросовісного порушника чужого права, а всі негаразди на боці безтурботного кредитора чи власника [4, с. 447]. Вказана теза широко обстоювалася дореволюційними цивілістами, має вона своїх прихильників і зараз. В літературі часто зазначається, що

інститут позовної давності спрямований на захист інтересів правопорушника, він обмежує право осіб на судовий захист.

Ми не можемо погодитися з даною тезою. Основною причиною запровадження позовної давності є задоволення певного публічно-правового інтересу. Суспільство потребує визначеності та порядку, в тому числі і у відносинах між учасниками цивільного обігу. Існування нічим необмеженого в часі повноваження стосовно застосування примусу до боржника, який не виконав свого обов'язку, якраз і позбавляє соціум такої визначеності, а це в свою чергу, викликає його протест [5, с. 222]. Відтак давність, забезпечуючи вказаний порядок, стимулює уповноважену особу до активних дій щодо реалізації належного їй права під загрозою його втрати. Саме таким чином, спонукаючи правоволодільця до своєчасного звернення до суду з метою реалізації належного йому матеріального права, задовольняється публічний інтерес у впорядкованості суто приватних відносин.

Існування строків для виконання боржником обов'язків є цілком закономірним явищем, позаяк специфіка майнових відносин іноді передбачає їх тривалий характер, а здійснення товарного обміну, як правило, не може відбуватися негайно. В принципі, виправданою є практика законодавчого встановлення строків існування суб'єктивного матеріального права, в межах яких управнена особа може його реалізувати. Це, здебільшого, вносить визначеність до тих правовідносин, що виникнуть протягом перебігу та після спливу строку. Від того, чи скористався кредитор можливістю реалізації свого суб'єктивного права за час існування останнього, часто залежить його роль чи участь у формуванні та регулюванні наступних цивільно-правових відносин. Так, якщо спадкоємець протягом шести місяців після відкриття спадщини не вчинить дій з її прийняття, він позбавляється права на спадщину. Законодавче встановлення указаних строків має за мету або оптимізувати нормальний перебіг регулятивних правовідносин, або забезпечити визначенність інших, які випливають з тих, що регулюються. Їх нормативне введення є одним з важливих засобів забезпечення охорони інтересів учасників цивільно-правових відносин.

З цієї точки зору існування строків, які обмежують у часі можливість суб'єкта, право якого порушене, здійснити його правовий захист, здається нелогічним. Адже охоронні правовідносини виникають з приводу захисту

права. Тому спрямованість їх регулювання має бути на захист потерпілої сторони. І, здавалося б, лише від кредитора залежить, коли здійснити захист свого матеріального права: негайно після порушення чи через якийсь строк. З іншого боку, погашення права кредитора на позов означає неможливість примусового виконання обов'язку. Борг залишається серед активів боржника, відтак він набуває певну вигоду. На відміну від регулятивних цивільно-правових відносин охоронні відносини не повинні гарантувати рівний захист прав та інтересів їх учасників. Принципом діяльності правозастосовних органів є передбачений законом захист цивільних прав від будь-яких посягань та порушень. Отже, при порушенні суб'єктивного матеріального права управнена і зобов'язана особи повинні мати різний ступінь юридичного захисту. З цієї позиції нелогічним є застосування наслідків у вигляді обмеження періоду існування права до особи, яка не вчинила протиправних дій [6, с. 207]. Тому введення певних строків для судового захисту права, на перший погляд, надає правовий захист боржнику, якого він не повинен мати. Очевидно, що подібні сумніви притаманні також українському законодавцю. Про це, зокрема, свідчить те, що давнісні строки для судового захисту порушеного права за новим Цивільним кодексом, здебільшого, подовжені порівняно з попереднім ЦК, що на думку авторів Кодексу в більшій мірі відповідає інтересам суспільства і кредитора та гарантує захист його суб'єктивних прав.

Отже, окремі характеристики інституту позовної давності, здавалося б, дозволяють кваліфікувати його як такий, що протирічить основним принципам цивільного права, діє на користь правопорушника, і логіка існування якого відсутня. Та все ж доводів на його підтримку за довгі часи дослідниками наводилося набагато більше. Хоча, звісно, не всі з них можуть бути прийнятними. Серед аргументів на користь існування позовної давності досить часто доводиться зустрічати, зокрема, такий: тривале нездійснення охоронного повноваження тягне цілком природне припущення про припинення після її спливу права на судовий захист для осіб, які фактично такого права не потребують [7, с. 215]. Якщо суб'єкт невиправдано довго не звертається до суду з позовом про захист свого матеріального права, є всі підстави вважати, що він втратив інтерес до реалізації цього права [8, с. 252]. Тобто, нездійснення певного зобов'язання протягом тривалого строку може призвести до існування

боргу, виконання якого є вже нереальним або втратило інтерес для кредитора, наприклад, якщо обов'язок полягає у виконанні робіт, передачі речі тощо.

Звісно, ми не виключаємо можливість втрати кредитором інтересу до реалізації свого регулятивного права, але таке обгрунтування існування позовної давності виглядає нелогічно. Коли вірителю відомо про фізичну спроможність боржника виконати зобов'язання, якщо останнього до цього зобов'яже суд, відмовитися від реалізації свого права кредитор може різними способами і для цього зовсім необов'язково чекати закінчення давнісного строку. Відповідно до актів цивільного законодавства України таке зобов'язання може припинитися, наприклад, шляхом прощення боргу, за домовленістю сторін тощо. Радше мова йде про втрату інтересу кредитора до реалізації свого охоронного права з-за очевидної неможливості боржника його задовільнити. Сказане наочно підтверджується практикою. Досить часто після порушення матеріального права та початку перебігу позовної давності за простроченим зобов'язанням кредитор, здійснивши мінімально необхідний моніторинг, приходить до висновку про відсутність реальної можливості для задоволення його вимог, навіть якщо судовий орган винесе рішення про застосування заходів примусу до боржника. Виконання такого рішення буде завідомо неможливим, а звернення до суду з позовом лише потягне додаткові витрати кредитора, які теж не будуть відшкодовані.

Список використаної літератури:

1. Угода про міжнародне залізничне вантажне сполучення (УМВС) від 1 листопада 1951 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_011

2. Нью-Йоркська Конвенцієя ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу 1974 року/ URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_002

3. Слипачук Т. Вопросы исковой давности: практика МКАС при ТПП Украины. Юридическая практика. 2003. №19. С.7.

4. Энгельман И.Е. О давности по русскому гражданскому праву. Историко-догматическое исследование. М.: Статут, 2003. 511 с.

5. Шершеневич Г.Ф. Ученик русского гражданского права. М. 11-е изд., первое посмерт., просм. и доп. – М.: Бр. Башмаковы, 1914. – Т. 1. – 499 с.

6. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права. 10-е изд. М.: Изд. Бр. Башмаковых, 1912. 952 с.
7. Мейер Д.И. Русское гражданское право. Чтения, изданные по запискам слушателей: 10-е изд., испр. и доп. / Под ред.: Вицына А.И.; Петроград: Н. К. Мартынов, 1915. 715 с.
8. Иоффе О.С. Советское гражданское право: Курс лекций. Общая часть. Право собственности. Общее учение об обязательствах. Л.:ЛГУ, 511 с.

Гулик Андрій Григорович
кандидат юридичних наук,
Львівський окружний
адміністративний суд

ЗАВДАННЯ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Проблема завдань підготовки справи до судового розгляду одержала досить широке висвітлення в юридичній науці. Як правило, завдання підготовки пов’язуються з визначенням: предмету доведення, складу осіб, що беруть участь у справі, доказів, необхідних для вирішення справи, а також вирішенням інших питань, що виникають у процесі підготовки до судового засідання [1]. Сучасні дослідники до завдань підготовки справи нерідко відносять правову кваліфікацію спірних правовідносин, сприяння врегулюванню спору до судового розгляду, зокрема шляхом примирення [2]; установлення повноважень суду на розгляд даної справи; вживання всіх можливих заходів для повідомлення осіб, що беруть участь у справі, про судовий процес; забезпечення належного складу суду; організацію судового процесу [3].

У руслі доктринального обґрунтування законодавче закріплення завдань підготовки справи до судового розгляду. Відповідно до ст. 189 ЦПК України, завданнями підготовчого провадження є: 1) остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу; 2) з’ясування заперечень проти позовних вимог; 3) визначення обставин справи, які підлягають

встановленню, та зібрання відповідних доказів; 4) вирішення відводів; 5) визначення порядку розгляду справи;

У новітній процесуальній літературі вже розглядається проблема декларативності завдань підготовчого провадження, що заявляються. Зокрема, Х. А. Джавадов, оцінюючи ефективність підготовки справи до судового розгляду, висловлює сумніви в реальній досяжності таких завдань. Автор задається питаннями, яким чином суд повинен установити характер спірних правовідносин, у ході яких процесуальних дій? Як відобразити результат вирішення подібних завдань? Яке значення будуть мати результати виконаних завдань для подальшого перебігу процесу? Для цитованого дослідника, вирішення подібного завдання – це всього лише етап правозастосування. До встановлення правовідносин суд рухається протягом усього процесу, однак установлює їх тільки в судовому рішенні. До ухвалення судового рішення думка суду щодо правовідносин може змінитися і неодноразово, враховуючи динаміку виникнення, зміни, припинення правовідносин.

І, далі. Дослідивши позиції осіб, що беруть участь у справі, суд може лише зробити попередній висновок щодо найбільш імовірних правових підстав вимог і заперечень, норм права, які підлягають застосуванню. На стадії підготовки суд, як правило, не володіє фактами. Правова кваліфікація можлива лише щодо встановлених фактів, які, у свою чергу, установлюються переважно шляхом дослідження допустимих засобів доказування. Завершивши підготовку, суд знає про засоби доказування, які сторони планують використовувати для підтвердження своїх вимог і заперечень, однак не має повної інформації про їхній зміст і тим більше про їхню допустимість.

Що стосується таких завдань, як визначення предмету доказування, кола доказів, необхідних для вирішення справи й забезпечення їх своєчасного надання, то Х. А. Джавадов переконливо доводить, що вони суперечать принципам змагальності й диспозитивності. Сторони визначають для себе обсяг необхідного тягаря доказування. При цьому можливості суду вплинути на прийняті сторонами рішення мінімальні. Суд може лише відмовити в дослідженні обставин, які не мають істотного значення для вирішення справи. Зауважимо, що таке рішення не може бути прийняте поза судовим засіданням, без заслуховування сторін із цього питання за правилами змагальної процедури. Чи може суд щось

додати? Винести на обговорення питання, на які сторони не посилалися? За ініціативою витребувати докази? Запропонувати сторонам надати додаткові докази? Відповідно до чинного законодавства слід дати швидше негативну відповідь на поставлені питання. Однак, навіть якщо взяти до уваги можливість зміни законодавства й реалізації більш гнучкого підходу до процесу доказування, то така діяльність суду можлива лише тільки після дослідження доказів, наданих сторонами, і в тому випадку, коли сторони самі не скорегують свою позицію в напрямі, який, на думку суду, у цьому випадку є правильним. Тому дані завдання вбачаються достатньо суперечливими.

І, нарешті, щодо таких завдань, як установлення повноважень суду на розгляд даної справи, забезпечення належного складу суду, організація судового процесу, автор, посилаючись на думку Я. Х. Бекова, говорить про універсальний характер таких завдань для будь-якої стадії процесу [4].

Ми вважаємо, що висловлені зауваження можуть бути предметом наукового обговорення, а також можуть бути затребуваними під час подальшого вдосконалення цивільного процесуального законодавства, однак із деякими авторськими застереженнями.

Дійсно, закон говорить про остаточне визначення характеру спірних правовідносин, не розкриваючи його змісту. При цьому у статті обґрунтовано згадується предмет спору. Законодавець установлює й обов’язок визначити ті обставини цивільної справи, без яких неможливим є її правильний розгляд і вирішення. Це передумова правильної кваліфікації спірних правовідносин, застосування норми матеріального права. В іншому випадку – велика ймовірність скасування судового рішення, у якому не було точно визначено коло фактів, що становлять предмет доказування у справі [5].

Тільки особливості національної юридичної техніки обумовили наявність положення про остаточне визначення позовних вимог у п. 1 ч. 1 ст. 189 ЦПК України. Навряд чи це є оптимальним рішенням. Більш доцільно було б поєднати в одному пункті предмет і підставу позову, тобто обов’язок для суду визначити у процесі здійснення підготовки позовні вимоги й обставини у справі (п. 3).

Згідно з пунктом 2 ч. 1 ст. 189 ЦПК України завданням підготовчого провадження є з’ясування заперечень проти позовних вимог. Здавалося б,

логічно, що, визначаючи позовні вимоги важливо з'ясувати заперечення проти них. Але, по-перше, закон не вказує на остаточність з'ясування таких заперечень, з урахуванням змісту ст. 178, 179 ЦПК України. По-друге, подання заяв по суті справи є всього лише правом учасників справи. Ми вважаємо, що оптимальна комбінація прав і обов'язків осіб, що беруть участь у справі, наявність дієвих механізмів примусу до їхнього виконання – крок на шляху до створення ефективного правосуддя в цивільних справах.

Пункт 3 ч. 1 ст. 189 ЦПК України закріплює положення про збирання доказів у справі. Повнота доказового матеріалу – це, насамперед, сфера відповідальності суду [6]. При цьому, тягар доказування своїх вимог або заперечень через особисту зацікавленість покладений на осіб, що беруть участь у справі. Суд лише сприяє особам, що беруть участь у справі, у реалізації ними прав. Пункт 5 ч. 2 ст. 197 залишає за судом право роз'яснити учасникам справи, які обставини становлять предмет доведення, які докази повинні бути надані тим або іншим учасником справи. У цілому це відповідає європейським стандартам судового захисту [7].

В основі нашої позиції – уявлення про природу здійснюваних процесуальних дій, точніше кажучи, їх своєрідність. В іншому випадку, було б позбавлена будь-якого сенсу виділення окремих проваджень. Діяльність, обумовлена необхідністю сконцентрувати доказовий матеріал у справі, так само як і здійснення примирної функції цивільного судочинства, видається нам тими основними напрямами, які визначають якісну своєрідність підготовки справи до судового розгляду.

Література:

1. Ковин В. Ф. Подготовка гражданских дел к судебному разбирательству: автореф. дисс. … канд. юрид. наук. С. 6.
2. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Підготовка цивільних справ до судового розгляду як стадія цивільного процесу: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03. С. 9–10.
3. Скуратовский М. Л. Подготовка дела к судебному разбирательству в арбитражном суде первой инстанции: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.15. С. 6.

4. Джавадов Х. А. Проблеми ефективності цивільного судочинства. К.: Вид-во «Юридична думка», С. 209-210.

5. Ковин В. Ф. Подготовка гражданских дел к судебному разбирательству: Автореф. дис. … канд. юрид. наук. – Свердловск, 1971. – С. 12.

6. Юдельсон К. С. Избранное: Советский нотариат. Проблема доказывания в советском гражданском процессе. – М.: Статут, 2005. – С. 451.

7. Некрошюс В. Подготовка к судебному разбирательству в суде первой инстанции в гражданском процессе Литвы, Латвии и Эстонии // Гражданский процесс: Наука и преподавание. – М.: Городец, 2005. – С. 315-316.

Шаповал Микола Михайлович
аспірант юридичного факультету Сумського національного аграрного університету

Науковий керівник: Курило Микола Петрович, доктор юридичних наук, професор, Сумський національний аграрний університет

ДИСКУРС СТАНОВЛЕННЯ ПРОЦЕДУР ПІДГОТОВКИ СПРАВИ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Підготовка цивільних справ до судового розгляду як стадія цивільного процесу подолала тривалий шлях свого становлення. Початок формування класичної форми цивільного процесу датується IX-X століттями – періодом становлення права Київської Русі. Цінністю нашого народу є звичаї вирішення конфліктів, які, власне, і сформували перші уявлення про примирну природу судової процедури, змагання сторін і тягар доказування своєї правоти. Закономірно, що із плином часу звичаї стали основою давньоруського права. Першим зводом звичаєвого права прийнято називати Руську Правду, яка, закріплюючи єдність кримінального й цивільного процесу, ґрунтувалася на самозахисті й

самоуправстві як формах і процедурах вирішення спору. Зрозуміло, що на той час мова не могла йти про жоден поділ процесу на стадії. Зазвичай процес ініціювався стороною, яка вважала свої права порушеними. Розгляд справи відбувався на ринковій площі, де у присутності судді після викладу скарги позивача сторони або як їх ще називали сутяжники чи суперники доводили свою правоту [1].

Наступний етап розвитку нашої державності пов'язаний із перебуванням частини українських земель у складі Великого князівства Литовського й Речі Посполитої. При цьому, яких-небудь істотних змін у сфері цивільного судочинства особливо не було підстав очікувати [2]. Достатньо сказати, що основними джерелами права залишалися звичаєве право, Руська Правда, Статути, магдебурзьке право й інші. Однак, усе також у досліджуваний період не виокремлюється підготовка справи до судового розгляду як самостійна стадія судового процесу, увага законодавця більше акцентована на окремих процесуальних аспектах, пов'язаних із викликом свідків, засобами доказування, примиренням сторін.

Аналізуючи етапи розвитку процедур підготовки справи, ми не можемо оминути своєю увагою період національно-визвольного руху нашого народу, який ознаменував собою етап відродження української держави й появу Гетьманщини як унікального явища у вітчизняній історії. Особливе місце в історії української державності посідає Кодекс українського права першої половини XVIII ст. «Права, за якими судиться малоросійський народ» [3]. Комісія, яка укладала звід цих законів, цінність судового процесу вбачала в забезпеченні кожному громадянинові процесуальних гарантій – змагального і гласного здійснення судочинства, можливості вибирати суддів, користуватися допомогою представників, колегіальності розгляду справ і низки інших [4]. Як показали наступні події, перетворення судової влади так до кінця й не були здійснені. В умовах постійної боротьби розбудовувалася українська державність періоду Гетьманщини. Судова система, звичайно, не була здатна усунути суперечності, що виникали, і не могла послабити вплив російського самодержавства на державний суверенітет Гетьманщини [5]. Кінець XVIII століття ознаменувався на Лівобережній Україні практично повною експансією російського законодавства [6].

Що стосується Західної України, то доля цих земель цілком залежала від політики інших держав. Так, землі Галичини входили до складу

Польщі, Закарпаття після недовгого перебування в Трансільванському князівстві опиняється під владою монархії Габсбургів, Буковина перебувала під юрисдикцією Молдавського князівства [7].

Сьогодні для багатьох дослідників затребуваним є вітчизняний досвід законотворчості. Робляться спроби оцінити вплив Статуту цивільного судочинства Росії 1864 року у глобальному контексті розвитку цивільної правової процедури [8]. Уперше у вітчизняному правознавстві законодавець виокремлював попередню письмову підготовку цивільних справ. Згідно зі ст. 314-316 СЦС, число змагальних паперів, які подаються сторонами, обмежується чотирма – по дві з кожної сторони. Такими паперами є позовне прохання, відповідь, заперечення і спростування. До строку, призначеного для явки до суду, відповідач зобов’язаний надати до суду письмову відповідь на позовне прохання, у якій повинно бути висловлено позитивно, визнає чи заперечує відповідач вимоги позивача, і ті обставини, на яких дана вимога грунтується. У відповіді повинні бути викладені обставини, на яких грунтується спір відповідача, і наведені докази, що підтверджують спір (ст. 314-316 СЦС) [9].

Проте, незважаючи на значне оновлення правової системи, судова реформа не вирішила всіх проблем. Дослідники підкреслюють у цьому зв'язку, що становлення судової системи було пов’язано з економічними і кадровими проблемами. Слід враховувати, що в Україні під впливом русифікаторської політики виникали й розвивалися загострені національні інтереси й почуття. Тому судова реформа не створила достатніх передумов для формування суду як потужного соціального інституту, дійсного становлення його як окремої галузі влади [10].

Не позбавленим недоліків було й австрійське цивільне судочинство. Починаючи з XVIII століття на західних територіях сучасної України діє законодавство Австрійської імперії (цивільний процесуальний кодекс 1796 і 1825 років) [11]. Закріплюючи змагальний і усний порядок ведення процесу, безпосередність дослідження доказів і свободу їх оцінки відповідно до внутрішнього переконання судді [12], австрійський законодавець особливу увагу приділив здійсненню підготовчого провадження. У підготовчому провадженні відряджений член суду за допомогою опитування сторін і вислуховування їх словесних пояснень роз'яснює всі спірні за змістом змагальних паперів вимоги й усі обставини, що наводяться сторонами на підтвердження або спростування

цих вимог, і фіксує зазначені вимоги й обставини у протоколі зі вказівкою наведених сторонами доказів і наданих ними щодо доказів пояснень [13].

Розпад імперій у XX столітті ознаменувався появою на карті Європи нових держав. Значна частина України виявилася під впливом радянської влади й законодавства. У 1924 році був прийнятий перший ЦПК УРСР. Про зміст даного нормативного акта може свідчити те, що в ньому не були закріплені завдання і принципи цивільного судочинства, були відсутні деякі стадії цивільного процесу, були розширені повноваження суду [14]. 1 грудня 1929 року постановою ВУЦИК від 5 листопада 1929 року було надано чинності новому ЦПК УРСР, який не привніс значних новел у правове регулювання цивільної процесуальної діяльності [15].

Перші ЦПК УРСР підготовку справи до судового розгляду як стадію цивільного процесу, звичайно ж, прямо не згадували. Однак, закон побічно підтверджував можливість здійснення низки процесуальних дій, що мають підготовчу природу.

Широка кодифікація радянського законодавства, здійснена в середині XX століття, ознаменувалася прийняттям нового ЦПК УРСР. Цей кодекс уперше нормативно виокремив підготовку цивільних справ до судового розгляду як самостійну стадію цивільного процесу. У главі "Підготовка справи до судового розгляду" законодавець указав на перелік необхідних підготовчих дій і строки їх проведення. Відповідно до ст. 143 ЦПК після прийняття позовної заяви суддя проводить підготовку справи до судового розгляду, метою якої є забезпечення своєчасного й правильного вирішення справи. При цьому суддя здійснює такі дії: опитує позивача по суті заявлених ним позовних вимог, з'ясовує в нього можливі з боку відповідача заперечення і, якщо це необхідно, пропонує позивачеві надати додаткові докази, а також роз'яснює йому всі процесуальні права й обов'язки позивача; 2) у разі потреби викликає відповідача для попереднього опитування з приводу обставин справи, з'ясовує можливі з його боку заперечення проти позову, пояснює йому всі його процесуальні права й обов'язки; 3) вирішує питання щодо залучення або вступ у справу співучасників, третіх осіб і опитує допущених у справу третіх осіб; 4) вирішує питання щодо участі у справі прокурора і залучення до участі у справі належного органу державного управління або громадської організації; 5) вирішує питання щодо допущення до участі в судовому розгляді представника громадської організації або трудового колективу; 6) вирішує питання виклику свідків у судове засідання; 7) вирішує питання

щодо проведення експертизи з урахуванням думки осіб, що беруть участь у справі; 8) у невідкладних випадках проводить огляд на місці із повідомленням осіб, що беруть участь у справі; 9) надсилає іншим судам доручення в порядку, передбаченому Кодексом; 10) роз'яснює сторонам можливість звернення до третейського суду для вирішення спору й наслідки такої процесуальної дії; 11) витребовує письмові й речові докази або надає особам, що беруть участь у справі, повноваження на одержання цих доказів і надання їх до суду, а також за їх клопотанням вживає заходи щодо забезпечення доказів.

Повернення Україною своєї державності неминуче порушило питання формування незалежної й самостійної судової влади. Фактично, це один із ключових викликів для сучасної України. ЦПК України 2004 року щодо до підготовки справи запровадив нову термінологію – провадження у справі до судового розгляду. Законодавство передбачало: обов'язок суду невідкладно надсилати особам, що беруть участь у справі, копію постанови про відкриття провадження у справі; право відповідача подати письмове заперечення проти позову; строк і порядок проведення попереднього судового засідання; процедуру надання сторонами доказів у справі; процесуальну форму забезпечення доказів; підстави забезпечення позову; строки призначення справи до судового розгляду.

Редакція Закону України № 2147- VIII від 3 жовтня 2017 року запровадила низку змін у процедури підготовки справи, знову зробивши затребуваною дискусію про завдання цієї стадії провадження й змісті цивільних процесуальних дій.

Література:

1. Тимченко Г. П. Принципи цивільної юрисдикції: теорія, історія, перспективи розвитку. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. С. 46.
2. Музиченко П. П. Історія держави і права України: Навчальний посібник. К.: Товариство «Знання», КОО, 1999. С. 126.
3. Бойко І. Й Цивільне право Гетьманщини за Кодексом 1743 року: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Бойко Ігор Йосипович; Львів. держ. ун-т ім. І. Франка. — Л., 1999. — С. 6.
4. Биркович О. І. Судова система Української держави (Гетьманщини) 1648–1657 рр. : автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.01 / Биркович Олександр Іванович ; Національній академії внутрішніх справ України. – К., 2004. – С. 6; Немеш П. Ф. Особливості законного представництва у

цивільному судочинстві Гетьманщини (від середини XVII ст. до другої половини XVIII ст.) /Адвокат. – 2012. – № 4 (39). – С. 20-22.
5. Гамбург Л. С. Судові реформи в лівобережній Україні (Гетьманщині) XVIII ст. : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.01 / Гамбург Леонід Самойлович ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2000. – С. 5.
6. Музиченко П. П. Історія держави і права України: Навчальний посібник. — К.: Товариство «Знання», КОО, 1999. С. 190.
7. Історія держави і права України, Підручник. – У 2-х т. / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. Том 1. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – С. 188.
8. Микеленас Валентинас. Устав гражданского судопроизводства России 1864 г. как пример «европеизации» гражданского процесса // Судебные уставы Российской империи 1864 года: влияние на современное законодательство Литвы, Польши, России, Украины, Финляндии (к 150-летию Судебной реформы. 20 ноября 1864 г. – 20 ноября 2014 г.): Сб. науч. ст. / Под ред. Д.Я. Малешина. – М.: Статут, 2014. – С. 14-15.
9. Устав гражданского судопроизводства от 20 ноября 1864 года // Вестник гражданского процесса. № 1. 2012. С. 157-175; № 2. С. 158-162; № 3. С. 142-160; № 6. С. 149-161.
10. Джавадов Х. А. Проблеми ефективності цивільного судочинства. К.: Вид-во «Юридична думка», 2018. С. 83-84.
11. Гетманцев О. В. Формування та розвиток цивільного процесуального законодавства в Україні: питання історичної періодизації // Науковий вісник Чернівецького університету. 2013. Випуск 644. Правознавство. С. 85.
12. Никифорак М. В. Державний лад і право на Буковині в 1774-1918 рр. : автореф. дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Никифорак Михайло Васильович ; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2004. – С. 25.
13. Австрийский Устав гражданского судопроизводства 1895 г. // Вестник гражданского процесса. 2015. № 4. С. 143-145.
14. Гетманцев О. В. Формування та розвиток цивільного процесуального законодавства в Україні: питання історичної періодизації / Науковий вісник Чернівецького університету. – 2013. – Випуск 644. Правознавство. – С. 85.
15. Комаров В. В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку і практиці Верховного Суду України. Х.: Право, 2012. С. 16, 18.

Дубов Олександр Вікторович,
здобувач вищої освіти факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету державної фіскальної служби України

Науковий керівник: Старушкевич Анатолій Володимирович, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансових розслідувань факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України

НАУКОВІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ

Успішна діяльність по протидії різноманітним правопорушенням неможлива без використання чіткої продуманої системи профілактики, що включає складові криміналістичної профілактики.

В останні три десятиліття проблема профілактики злочинів отримала різнобічне розроблення у працях вітчизняних та зарубіжних кримінологів, зокрема Г. А. Аванесова, Ю. М. Антоняна, А. І. Долгової, О. М. Джужи, А. П. Закалюка, В. К. Звірбуля, І. І. Карпеця, В. М. Кудрявцева, Н. Ф. Кузнєцової, Г. М. Міньковського, А. Б. Сахарова та ін. Науковцями досить активно розробляються теоретичні основи і практичні аспекти

кримінологічної профілактики злочинів, зокрема: причинність в кримінології, особа злочинця, проблеми прогнозування злочинності та ін.

Разом з тим, у системі профілактики антисуспільних явищ недостатньо визначена роль криміналістичної науки, не дивлячись на всю теоретичну і практичну значимість її спеціально спрямованих засобів і методів профілактичного впливу [3, с. 3].

У криміналістичних публікаціях отримали вирішення окремі питання криміналістичної профілактики, зокрема у працях В. Г. Гончаренка, Н. І. Клименко, В. П. Колмакова, Г. А. Матусовського, І. Я. Фридмана, Б. Холиста, М. П. Яблокова. Однак, не дивлячись на вирішення окремих питань криміналістичної профілактики в минулому, сучасний розвиток теорії криміналістики потребує *оновлення* наукових основ криміналістичної профілактики як складової частини соціальної профілактики, з метою дослідження та розроблення криміналістичних засобів і методів попереджувальної діяльності як правоохоронних органів, так громадськості.

Складовою наукових основ криміналістичної профілактики є уявлення про її *предмет*. На думку Н. І. Клименко та Н. А. Комісарової предмет криміналістичної профілактики будується з урахуванням вимог кримінально-процесуального законодавства, специфіки криміналістики як науки, а також особливостей її завдань [5, с. 51].

В. Ф. Зудін вважає, що предмет криміналістичної профілактик злочинів є складовою частиною науки криміналістики. Тому, його доцільно розглядати як систему організаційних, процесуально-тактичних, науково-технічних, правовиховних, методичних положень, прийомів і засобів збирання, дослідження, оцінки і використання фактичних даних про причини і умови, що сприяють вчиненню злочинів під час їх доказування і попередження [3, с. 15].

Науковці наголошують на потребу широкого використання в ході розроблення засобів криміналістичної профілактики *відомостей з інших наук*. Так, на їх думку, подальший розвиток криміналістичної профілактики в умовах науково-технічної революції потребує активного використання даних суспільних, гуманітарних, природничих, технічних наук з метою розроблення ефективних рекомендацій попереджувального впливу для правоохоронної діяльності у кримінальному судочинстві і за її межами [3, с. 15].

Неоднозначно вирішується науковцями питання про *місце* криміналістичної профілактики в системі науки криміналістики та її навчального курсу. Так, на думку І. Я. Фридмана правильно було б основи криміналістичної профілактики розглядати в окремому розділі курсу, або разом з іншими загальними питаннями криміналістики, у розділі «Вступ до науки». Виділення лише загальних питань криміналістичної профілактики не потребує кардинальної перебудови загальноприйнятої у даний час системи науки криміналістики. Виконання завдань розроблення і застосування криміналістичних засобів попередження злочинів цілком забезпечується цією системою [6, с. 130].

Н. І. Клименко також вважає, що для більш глибокого і цілісного уявлення про предмет, методи, засоби і прийоми криміналістичної профілактики недостатньо викладати матеріал про неї у різних розділах підручників (техніці, тактиці і методиці), а необхідно виділити криміналістичну профілактику у самостійний розділ «Загальні і окремі криміналістичні теорії» (у кінці викладення курсу) [4, с. 7].

В. Ф. Зудіним ставиться питання про розроблення у межах науки криміналістики окремої теорії криміналістичної профілактик злочинів [3, с. 16].

Науковцями правильно ставиться питання про *зв'язок* криміналістичної профілактики з розділами науки криміналістики, і найбільш показовим такий зв'язок є із розділом криміналістичної техніки. Так, В. В. Вандишев зазначає, що найбільш наглядним є зв'язок криміналістичного вчення про профілактику із розділом криміналістичної техніки, що розробляє технічні засоби встановлення обставин, що сприяють правопорушенням (як і інших елементів предмету доказування) і профілактики правопорушень (засобів, що утруднюють реалізацію протиправного задуму і приховання слідів правопорушення). Дане вчення покликано аналізувати практику використання науково-технічних засобів і формулювати рекомендації щодо її удосконалення. У свою чергу, спеціалісти у галузі криміналістичної технічки повинні розробляти відповідні технічні засоби, що забезпечують потреби криміналістичної профілактики [1, с. 90].

Характеризуючи криміналістичні *засоби* попередження злочинів, І. М. Даньшин, зосереджує увагу лише на їх «технічній» природі, зазначаючи, що криміналістичні (технічні) заходи попередження злочинів,

звісно не порівнювані з іншими, більш глобальними і складаними попереджувальними заходами, однак при цьому вони не втрачають свою важливість [2, с. 45]. Однак, з таким підходом не можна погодитися і варто підтримати думку науковців, які пропонують для розроблення засобів криміналістичної профілактики злочинів використовувати *міждисциплінарний підхід*, що дасть змогу розробляти більш широкий спектр засобів, не обмежуючись лише «технічними».

У вирішенні даного питання погоджуємося з думкою В. Ф. Зудіна, що розуміння сутності криміналістичної профілактики злочинів у світлі прогресу сучасних знань не можуть виходити з вузько дисциплінарного підходу, який практикується у криміналістичній науці, адже мова йде про дослідження важливих проблем, що мають значення для соціальної практики. Тому для розуміння предмету і завдань криміналістичної профілактики пропонується використовувати міждисциплінарний підхід [3, с. 15].

Теорія криміналістичної профілактики має функціональну *залежність від суміжних наук*, а тому її основами пропонують визначати: 1) загальну теорію і методологію соціальної профілактики правопорушень; 2) теорію криміналістики; 3) загальну теорію попередження злочинності; 4) принципи і інститути загальної теорії держави і права.

На думку науковців, криміналістична профілактика *передбачає (спрямована)*:

1) опосередковане попередження злочинів, яке зумовлює розроблення засобів і прийомів, з допомогою яких вирішуються завдання невідворотності покарання за вчинений злочин, що полягає у: а) усебічному, повному і об’єктивному розкритті, розслідуванні кожного злочину і викритті винного (реалізація окремої превенції); б) у переконані осіб з низьким рівнем правової і моральної свідомості у невідворотності покарання з метою загальнопревентивного впливу;

2) безпосереднє, спеціально спрямоване попередження злочинів – це засоби і методи, що забезпечують: а) отримання інформації про злочини, що готуються; б) вчасне припинення злочинів, що розпочалися; в) цілеспрямований вплив попереджувального, виховного характеру; г) виявлення і усунення причин і умов, що сприяли вчиненню конкретного

факту, «осередку» злочину; д) виявлення і усунення причин і умов, що сприяли вчиненню прихованих (латентних) злочинів [3, с. 16].

Науковці визначають загальні *завдання* криміналістичної профілактики – постійне вдосконалення науково-технічних засобів, тактичних прийомів і методів розслідування злочинів, що підвищують ефективність й науково-методичний рівень розслідування в цілому [5, с. 51].

Щодо структури, то *систему* криміналістичної профілактик пропонують складати із загальної і особливої частин. Загальна частина являє собою теоретичні основи такої профілактики, до неї входять організаційно-управлінські основи, процесуально-тактичні, науково-технічні, виховні засоби і прийоми. Особлива частина криміналістичної профілактики формується із загальних положень і особливостей методики попередження окремих видів злочинів [3, с. 16-17].

А щодо *видів*, то Н. І. Клименко та Н. А. Комісарова поділяють криміналістичну профілактичну діяльність на два: слідчу профілактику та експертну профілактику [5, с. 51]. Мабуть це дещо спрощено, адже це лише два поширені та найбільш досліджені у науці види криміналістичної профілактики.

Розглядаючи *засоби* (технічні) криміналістичної профілактики І. М. Даньшин зазначив, що криміналістичні попереджувальні заходи призначені для того, щоб гранично ускладнити або зробити взагалі неможливим вчинення злочину певного виду. У цьому плані мова йде про розроблення і впровадження: різноманітних надійних замикаючих пристроїв; сигналізацій, призначених для охорони важливих об’єктів; пристроїв, що інформують охорону об’єкту про появу сторонніх осіб поблизу охоронюваного об’єкту на певній відставні; про засновування сучасних засобів захисту документів від підроблення; про методи маркування, фасування і продажу товарів з метою попередження обману покупців тощо [2, с. 46].

Розкриваючи зміст технічних засобів криміналістичної профілактики злочинів науковці зазначають, що такі засоби втілюють у собі сучасні досягнення природничих і технічних наук. Застосування наукових знань і технічних засобів для попередження злочинів в умовах науково-технічного прогресу повинно здійснюватися на сурових принципах законності і моральності. Ці засоби застосовуються не лише в

оперативній, експертній, прокурорській та судовій діяльності, а також у діяльності інших державних органів і громадських організацій. Вони слугують меті ефективної охорони відповідних об'єктів, перешкоджають або утруднюють вчиненню злочинів, вчасно припиняють злочинні дії, контролюють, полегшують встановлення злочинців тощо [3, с. 22].

Методику криміналістичної профілактики злочинів пропонують розглядати на двох рівнях: 1) загальні криміналістико-профілактичні засоби, прийоми і рекомендації, що відносяться до усіх видів злочинів; 2) криміналістичні-профілактичні засоби, прийоми і рекомендації, що характерні для певного виду злочинів [3, с. 27].

Отже, не дивлячись на те, що наукові основи криміналістичної профілактики розпочали розроблятися у науці криміналістиці ще з кінця 50-х років минулого століття, низка питань ще залишається досить дискусійними, інші потребують оновлення відповідно до рівня розвитку суспільства, науково-технічного прогресу та відкриттів здійснених у інших науках. Однозначно можемо стверджувати, що наукові засади криміналістичної профілактики складають: її предмет; канали надходження відомостей з інших наук та їх трансформація з метою вирішення завдань даної теорії; питання місця профілактики у системі науки криміналістики та її навчального курсу; проблеми розроблення теорії криміналістичної профілактики; вивчення зв'язків такої теорії з розділами науки криміналістики; використання міждисциплінарного підходу у розробленні засобів криміналістичної профілактики; залежність її від суміжних наук; спрямованість криміналістичної профілактики; система та види такої профілактики; проблеми розроблення її засобів та методик.

Література:

1. Вандышев В. В. Криминалистическая профилактика в системе криминалистики. *Правоведение*. 1982. № 2. С. 86-90.

2. Даньшин И. Н. Криминалистические меры предупреждения преступности и отдельных преступлений. *Актуальні проблеми криміналістики*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Харків: Гриф, 2003. С. 44-46.

3. Зудин В. Ф. Криминалистическая профилактика преступлений. Теория и практика: автореф дис. … д-ра юрид. наук: спец: 12.00.09. Киев, 1988. 44 с.
4. Клименко Н. И. Место и роль профилактики в системе криминалистики. *Криминалистика и судебная экспертиза*. 2004. Вып. 52. С. 3-8.
5. Клименко Н. І., Комісарова Н. А. Експертна профілактика. *Криміналістичний вісник*. 2007. № 1 (7). С. 51-56
6. Фридман И. Я. Предмет криминалистики и вопросы предупреждения преступлений. *Криминалистика и судебная экспертиза*. 1969. Вып. 6. С. 127-134.

Казімко Вячеслав Анатолійович
здобувач вищої освіти факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України

Науковий керівник: Старушкевич Анатолій Володимирович, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансових розслідувань факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ НЕДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З МЕТОЮ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Якісно налагоджена взаємодія державних і недержавних систем безпеки позитивно впливає на підприємницьку діяльність, що у свою чергу вигідно усім: підприємцям, громадянам, суспільству і державі.

Продумана і раціонально організована взаємодія служби безпеки підприємства з правоохоронними органами, особливо щодо попередження правопорушень, є важливою складовою ефективного захисту конкретного підприємства в цілому.

У своїх публікаціях науковці неодноразово наголошували на важливості такої взаємодії. Так, на думку А. В. Старушкевича, майбутнє законодавство України про детективну діяльність має передбачати, що «суб'єкти детективної діяльності надають всебічну допомогу державним правоохоронним органам у запобіганні, припинення і розкритті злочинів відповідно до чинного закону й укладених договорів. Суб'єкти детективної діяльності мають право на співробітництво з правоохоронними органами у порядку, встановленому законами, що визначають профілактичну і оперативно-розшукову діяльність» [4, с. 73].

Важливість попередження злочинів відмічали у своїх працях ще Платон, Аристотель, Монтеск'є, Беккаріа, Вольтер та інші відомі філософи. Так, свого часу Ч. Беккаріа писав, що «краще попереджати злочини, ніж карати за них. Це є метою будь-якого якісного законодавства, яке, по суті, є мистецтвом вести людей до найвищого щастя або до можливо меншого нещастя, якщо міркувати з точки зору співвідношення добра і зла у нашому житті» [2, с. 233].

У кримінології поряд з терміном «попередження» часто використовують інші, досить схожі за вживанням «профілактика», «запобігання», «припинення». При цьому одні автори «попередження» і «профілактику» розуміють як синоніми, інші – при трьохчленному розумінні «попередження» і беручи до уваги перш за все «попередження злочинів», а не злочинність взагалі, уважають «профілактику» частиною «попередження», при цьому відносять до нього ще й «запобігання» та «припинення» [1, с. 333-335].

Крім цього, і сам термін «попередження» не вважають однозначним, хоча б тому, що не можна попередити те, що вже є у наявності, тобто мається на увазі існуюча злочинність. Однак змінювати цей термін кримінологи не бачать потреби, пропонуючи зосередити акцент на причинності і детермінації злочинності, на утриманні людей від злочинів [3, с. 435].

Попередження злочинності визначають як цілеспрямований вплив держави, суспільства, фізичних і юридичних осіб на процеси детермінації

і причинності злочинності з метою недопущення втягнення у злочинність нових осіб, вчинення нових кримінальних діянь, розширення криміналізації суспільних відносин [3, с. 435].

Попередження злочинності – багаторівнева система державних і громадських заходів, спрямованих на усунення, послаблення або нейтралізацію причин і умов злочинності [7, с. 30].

Безумовно, у суспільстві з високим рівнем злочинності значні засоби витрачаються на системи охорони людей, майна, громадського порядку, на забезпечення системи викриття і покарання чисельних злочинців. При цьому усе менше засобів залишається на вчасне надання соціальної допомоги особам, що її вкрай потребують, на освіту і культуру. При цьому, створюється певне замкнуте коло, коли на шлях злочинів стають усе нові і нові люди, розширюється правоохоронна система, держава витрачає усе більше коштів на її утримання. Правоохоронна діяльність здійснюється тоді, коли є вже покалічені та убиті, нанесені значні матеріальні збитки, при цьому попереджувальна діяльність спрямована на те, щоб цього не допустити.

Теорія попередження злочинності є розділом науки кримінології, у цій теорії «синтезується і використовується уся сукупність зібраної цією науковою інформації» [7, с. 68]. Практична попереджувальна діяльність буває результативною лише тоді, коли вона базується на попередньому аналізу злочинності в конкретних просторово-часових межах, виявляються її причини, умови, здійснюється кримінологічне прогнозування тощо.

Загальновідомо, що розроблення конкретних і ефективних попереджувальних заходів здійснюється лише на підставі попереднього вивчення детермінаційних комплексів злочинності, окремих її видів і злочинів з обов’язковим виділенням причинних зв’язків, тобто явищ і процесів, що генетично пов’язані зі злочинністю чи індивідуальною злочинною поведінкою. Без цього не вдається досягнути реального результату [3, с. 438].

Попереджувальна діяльність носить системний характер, а тому в ній серед складових виділяють: об’єкти, суб’єкти, засоби попереджувального впливу.

Об’єкт попереджувального впливу є складним, у ньому можна вирізнити:

1) зовнішні для злочинності або конкретного злочину обставини (наприклад, недостатня професійна підготовленість особи, що здійснює охорону об'єкта підприємництва тощо);

2) процеси, що тривають у самій злочинності, чи процеси, що залежать від конкретного злочинця (вживання наркотичних засобів, уходження до середовища осіб, що схильні вчиняти напади з метою заволодіння майном підприємців тощо);

3) процеси взаємодії злочинності й офіційного суспільства (зміцнення системи соціального контролю, контролюючих та правоохоронних органів).

Суб'єктами попередження злочинності визначають: 1) суспільство, зокрема різноманітні його інститути (партії, громадські організації, фонди тощо); 2) держава і її органи; 3) фізичні і юридичні особи.

Суб'єктів попередження злочинності кримінологи поділяють на спеціалізованих і неспеціалізованих, при цьому критеріями розмежування є особливості правових повноважень.

До спеціалізованих недержавних суб'єктів попереджувальної діяльності кримінологи напряму відносять відомчі і приватні служби безпеки, суб'єктів, що займаються приватною охоронною і детективною діяльністю [3, с. 442].

У системі попередження злочинності також виділяють види попередження: загальне, спеціальне, і індивідуальне. Критерієм розмежування таких видів вважається масштаб попереджувальної діяльності.

У спеціальному попередженні злочинності виділяють етапи:

1) раннє попередження злочинності – усунення, нейтралізація процесів детермінації, причинності злочинності до породження ними негативних соціальних відхилень, що закономірно передують злочинній поведінці. Воно полягає у вчасному виявленні і ефективному вирішенні тих виникаючих проблем та протиріч, що закономірно пов'язані саме зі злочинною поведінкою. Наприклад, концентрація у певному регіоні осіб, що раніше судимі, відбули покарання і осіли на певній території, без створення відповідної системи соціального контролю може спровокувати серію нападів на охоронювані об'єкти підприємництва з метою заволодіння матеріальними цінностями.

2) безпосереднє попередження злочинності – усунення і нейтралізація процесів детермінації, причинності злочинності на етапі переростання негативних соціальних відхилень у злочинність. Так, поширення безконтрольних пунктів (та окремих агентів), що здійснюють вербування громадян для виїзду за кордон, може призвести до ситуації, коли окремих громадян можуть вербувати для поїздки закордон з метою сексуальної експлуатації, незаконної трансплантації органів, утягнення неповнолітніх у створення дитячої порнографії тощо. Що відповідно може призвести до безвісного зникнення окремих громадян, розшуком яких у подальшому, можуть займатися приватні детективи або працівники приватних служб охорони [5, с. 99-100].

3) попередження самодетермінації злочинності – попередження несприятливих змін злочинності під впливом її власних характеристик. Сюди можна віднести утягнення у злочинну діяльність нових осіб, підвищення кримінального професіоналізму, лобіювання інтересів організованих злочинних угруповань і професійних злочинців у певних соціальних структурах суспільства. Тому важливим є виявлення та конфіскація майна нажитого злочинним шляхом, припинення будь яких спроб пропаганди злочинної ідеології, недопущення утягування морально нестійких осіб у протиправні дії (наприклад, підроблення документів, давання хабарів тощо). У зв’язку з цим важливим є підтримання позитивних зусиль осіб, що звільнилися з місць позбавлення волі і стали на шлях виправлення, важливим є надання їм легальних засобів існування та не таврування вічним клеймом «злочинець».

Загальновідомо, що підприємцям вигідніше працювати користуючись захистом своїх служб безпеки і правоохоронних органів, ніж шукати прикриття у кримінальних структур, вступаючи з останніми у самостійні стосунки.

Комплексна система безпеки будь-якого об’єкта підприємництва підпорядковується головній меті – захист від зовнішніх і внутрішніх загроз життєво важливих інтересів підприємства. Конкретно, це полягає у забезпеченні його фізичної, економічної та інформаційної безпеки. При цьому успіх залежить від можливостей керівництва забезпечити взаємодію і координацію зусиль усіх структурних підрозділів підприємства, зокрема і його службу безпеки.

У даному випадку, під взаємодією розуміють злагоджені дії усіх сил і засобів за завданнями, спрямуванням і часом, заради досягнення конкретної мети. Сутність такої взаємодії полягає у взаємній допомозі і підтримці сторін, що здійснюють співробітництво (зокрема, у сфері попередження злочинів). Реально така взаємодія є можливою лише у випадку обопільного інтересу кожної із цих сторін, і неможлива без взаємного розуміння сутності спільно вирішуваних питань і погодження з приводу предмету, процедур і наслідків такої взаємодії. Звичайно, розуміння і згода сторін обумовлюють довіру між ними, без чого неможливо вирішити поставлені завдання у сфері попередження злочинів.

У будь-якому соціальному управлінні взаємодія є одним із головних принципів, адже вона передбачає узгоджені дії суб'єктів, спрямовані на досягнення певної мети. Будь-яка форма взаємодії передбачає об'єднання організаторів або керівників, інших суб'єктів для спільного розроблення або реалізації заходів по координації, підтриманню і розвитку певної діяльності (у нашому випадку попереджувальної), відповідних формувань або осіб, заходів щодо створення сприятливих умов для такої діяльності.

Важливим є те, що ефективна взаємодія завжди виступає в якості інтегруючого фактору, який об'єднує різні частини у певний тип цілісності. У наслідку цього, декілька раніше розрізнених діючих суб'єктів або якісної зміни відношення всередині певної групи осіб, новостворена, чи якісно реорганізована структура за своїми потенційними можливостями, за здатністю вирішувати поставлені перед нею завдання, суттєво перевершує аналогічне за призначенням утворення, яке раніше функціонувало без урахування правил взаємодії.

Будь-яка організація будується на принципах упорядкування, злагодженості і взаємодії частин цілого, що складається із сукупності людей, груп об'єднань для досягнення певної мети, виконання певних завдань, розв'язання певних задач на основі принципів загальної зацікавленості, розподілу праці, дотримання узятих на себе обов'язків.

Для забезпечення ефективної діяльності служби безпеки підприємства, особливо спрямованої на попередження правопорушень, перш за все необхідна цілісна «концепція забезпечення безпеки об'єкта захисту». Відсутність такої «концепції» значно утруднює розроблення комплексних заходів, що потребують практичної взаємодії суб'єктів охорони [6, с. 63].

Практичні працівники системи безпеки підприємницької діяльності правильно указують на те, що у процесу вищезазначеної взаємодії присутні ефекти взаємообумовленості, тобто спостерігається вплив ходу, змісту і характеру дій однієї сторони на дії іншої. По іншому, відсутність в однієї із сторін інтересу до взаємодії, наявність у неї іншого (протилежного або неузгоджуваного) інтересу, нерозуміння поставлених перед сторонами завдань, непідготовленість до процедури взаємодії або незгода з нею, недовіра до іншої сторони, повністю виключає можливість реальної взаємодії і співробітництва, або робить її вкрай неефективною [6, с. 64].

Отже, взаємодія суб'єктів недержавної системи безпеки підприємництва з правоохоронними органами, що спрямована на попередження злочинності повинна будуватися на науковій основі, тобто положеннях, що вже розроблені у науці кримінології, зокрема її «теорія попередження злочинності». Така взаємодія спрямовується на усунення, послаблення або нейтралізацію причин і умов злочинності. При плануванні та здійснення попереджувальної діяльності важливо враховувати її системний характер, чітко розуміти і розрізняти її об'єкти, суб'єктів, засоби попереджувального впливу. Суб'єкти недержавної системи безпеки підприємництва у кримінології відносяться до спеціалізованих недержавних суб'єктів попереджувальної діяльності, а тому для них у системі соціального попередження виділене певне місце, з відповідними притаманними їм засобами попереджувальної діяльності.

Література

1. Аванесов Г. А. Криминология: учебник. Москва: изд-во Акад. МВД СССР, 1984. 500 с.

2. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. Москва: Стелс, 1995. 304 с.

3. Криминология: учебник / под общ. ред. А. И. Долговой. Москва: Норма, 2008. 912 с.

4. Старушкевич А. Детективна діяльність в Україні. Право України. 2004. № 12. С. 71-75.

5. Старушкевич А. В. Злочинна діяльність у сфері поширення «дитячої» порнографії: проблеми моделювання з метою протидії. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Юридические науки. 2006. Т. 19 (58). № 1. С. 99-109.

6. Судоплатов А.П., Лекарев С.В. Безопасность предпринимательской деятельности: практическое пособие. Москва: ОЛМА-ПРЕСС, 2001. 382 с.

7. Теоретические основы предупреждения преступности / Ю. М. Антонян, А. Э. Жалинский, В. К. Звирбуль и др.; отв. ред. Звирбуль В. К., Клочков В. В., Миньковский Г. М. Москва: Юрид. лит., 1977. 256 с.

Черняхович Ірина Едуардівна
аспірант кафедри
адміністративного права та процесу
та митної безпеки Університету
державної фіскальної служби
України

АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ОКРЕМИХ ВИДІВ ПРАВОВИХ СПОРІВ: ПІДХОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України від № (далі – КАС України) [1] до адміністративної юрисдикції віднесено зокрема, публічно-правові спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби. Конкретними прикладами таких спорів, які розглядаються на сьогодні адміністративними судами, можна навести: спір про стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу [2; 3; 4]. В усіх вказаних справах рішення переглядались Касаційним адміністративним судом Верховного Суду.

Поширеними на сьогодні, і не викликають заперечення щодо належності їх до юрисдикції адміністративного суду, спори щодо стягнення заробітної плати державного службовця за умови поєднання таких вимог із вимогами щодо визнання незаконним звільнення, або перерахунку нарахованої заробітної плати. Адже вимога щодо стягнення заробітної плати у таких спорах залежить від вирішення публічно-правового спору щодо визнання незаконним відповідного владного управлінського рішення. Водночас, цього не можна вказати, якщо вимоги щодо стягнення заробітної плати носять самостійний характер, як у наведених вище спорах.

Європейський суд з прав людини (далі - ЄСПЛ), розглядаючи відповідні звернення, вказує наступне. Зазначена позиція викладена в

Ухвалі щодо прийнятності заяви № 63520/01, поданої Марченком Миколою Вікторовичем проти України від 17.09.2002 року [5]. Аналогічні твердження містяться в рішеннях ЄСПЛ у справі «Трибунський проти України» від 17.01.2006 р. [6] та у справі у «Тищенко проти України» від 25.09.2008 р. [7].

Конституційний Суд України у рішенні вказує про можливість застосування загального трудового законодавства у визначенні підстав звільнення державного службовця у разі незадовільних результатів його атестації [8], що може слугувати підтвердженням приватного характеру інтересу службовця у спірних відносинах із органом влади.

Розуміння адміністративної юрисдикції сьогодні повязується із колом суспільних відносин, спори з яких підлягають розгляду в адміністративному суді. Необхідно визнати, що характер інтересу заявника (позивача): публічний чи приватний – не відзначається відмітною ознакою справ адміністративної юрисдикції [9, с. 14]. Більше того, можна вказати на реалізацію у спорах, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 19 КАС України саме приватного інтересу. Втім, невід'ємною ознакою справ адміністративної юрисдикції можна вважати пов'язаність зазначеного інтересу із інтересами держави [9, с. 14].

Необхідно повністю погодитись із наведеними висновками ЄСПЛ щодо відсутності специфічного зв'язку позивача та держави у разі подання ним позову про стягнення заробітної плати після звільнення з державної служби, якщо він не перебуває у відповідному статусі. Отже, інтерес такої особи можна вважати не лише приватним за своєю природою, але й не пов'язаним із реалізацією державних інтересів. Отже, у таких спорах виявляється відсутньою основна ознака адміністративної юстиції: розгляд спорів, саме публічних по своєму характеру [9, с. 11]. Із вказаного логічно випливає інше питання: чи можна розглядати такі спори як публічно-правові загалом?

У сучасній юридичній літературі визначальною ознакою публічно-правового спору називається зокрема, застосування при його вирішення норм публічних галузей права [10, с. 771]. Але предметом розглядуваних спорів є реалізація саме приватного по своїй суті інтересу і застосування галузі права. що має, у першу чергу приватний характер. Мова йде про трудове право. Це надає підстави зробити висновок про відсутність у досліджуваних спорів визначальної ознаки публічно-правового спору.

Усе наведене свідчить про необхідність виключення досліджуваних вимог з юрисдикції адміністративних судів, якщо такі вимоги заявлені самостійно. Натомість, відповідно до ч. 5 ст. 22 КАС України, передбачено можливість розгляду майнових вимог у порядку адміністративного судочинства, якщо такі вимоги заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше такі вимоги вирішуються судами в порядку іншого виду судочинства. Виходячи з наведеного, не вбачається перепон щодо розгляду таких вимог у порядку адміністративного судочинства, але лише за умови заявлення їх в одному провадженні із вимогою вирішити відповідний публічно-правовий спір.

Наведене надає підстави для наступних висновків.

Необхідно підтримати практику Європейського суду з прав людини про те, що спори про стягнення заробітної плати державного службовця за час вимушеного прогулу мають розглядатись у порядку цивільного судочинства як такі, що засновані на приватному інтересі та мають приватний (трудовий) характер.

З метою уточнення меж юрисдикції адміністративних судів, виключення з неї спорів про стягнення заробітної плати, що носять трудовий характер та належать до загальної юрисдикції, доповнити:

- частину 2 статті 19 КАС України пунктом 5, який викласти в такій редакції: «про стягнення заробітної плати державного службовця»;

- доповнити частину 5 статті 21 КАС України та викласти в наступній редакції: «Вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, або вимоги про витребування майна, вилученого на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, або вимоги про стягнення заробітної плати державного службовця, які виникли на підставі рішення суб’єкта владних повноважень, розглядаються адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше такі вимоги вирішуються судами в порядку цивільного або господарського судочинства».

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Офіційний вісник України.* 2005. № 32 (26.08.2005), ст. 1918.

2. Про залишення без змін рішень нижчестоящих судів: постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 20.09.18 р. у справі № 820/3761/16. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76614170 (дата звернення 17.06.2019).

3. Про скасування рішень нижчестоящих судів, направлення справи на новий розгляд: постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 28.11.18 р. у справі № 817/1169/16. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78198167 (дата звернення 17.06.2019).

4. Про залишення без змін рішень нижчестоящих судів: постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 23.01.19 р. у справі № 0910/759/12. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79382924 (дата звернення 15.06.2019).

5. Ухвала щодо прийнятності заяви № 63520/01, поданої Марченком Миколою Вікторовичем проти України [Електронний ресурс]: ухвала Європейського суду з прав людини від 17.09.2002 р. Доступ із інформ.-правової системи «ЛІГА- ЗАКОН».

6. Справа «Трибунський проти України»: рішення Європейського суду з прав людини від 17.01.2006 р. *Офіційний Вісник України*. 2006. 10. 25. № 41. ст. 2791.

7. Справа «Тищенко проти України»: рішення Європейського суду з прав людини від 25.09.2008 р. *Офіційний Вісник України*. 2009. 02. 02. № 05. ст. 164.

8. У справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про проведення атестації державних службовців" (справа про атестацію державних службовців): рішення Конституційного Суду України від 08.07.2003 р. № 15-рп/2003. *Офіційний вісник України*. 2003. № 29 (01.08.2003). ст. 1487.

9. Адміністративне судочинство України: теорія та практика: монографія / за ред. О.М. Нечитайло. К.: ВАІТЕ, 2015. 288 с.

10. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.

Щебетун Ірина Степанівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецького національного
Університету імені Василя Стуса

ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Місцеве самоврядування – одна з фундаментальних демократичних засад конституційного ладу України, тому питання його реформування набувають важливого значення як чинника розвитку усієї системи української державності.

Розвиток України як демократичної правової держави визначається ефективною організація влади у державі, перш за все, місцевої, яка представлена місцевим самоврядуванням, тому першочерговою в рамках формування громадянського суспільства є проблема розробки та успішного функціонування механізму оптимальної взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Як свідчать соціологічні опитування, за роки реформування відношення населення до інституту місцевого самоврядування майже не змінилося: органи самоврядування переважно сприймаються у громадській свідомості як низова ланка державної влади, а не як органи публічної влади самого населення. Одночасно продовжується безперервний процес експериментування з законодавчим регулюванням місцевого самоврядування.

Кардинальні зміни у системі публічної влади в Україні розпочалися із прийняттям Концепції місцевого самоврядування та територіальної організації влади [1], а також Закону України «Про добровільне об’єднання громад» [2], на основі якого в державі вже сформовано понад 700 об’єднаних територіальних громад, що отримали нові функціональні

та фінансові можливості для вирішення питань місцевого значення. Процес об'єднання громад активно продовжується і має завершитися до проведення чергових місцевих виборів 2020 року, що зобов'язує підсилити законодавчу базу місцевого самоврядування. і, в першу чергу, базовий закон «Про місцеве самоврядування в Україні», який був прийнятий у 1997 році і потребує серйозного удосконалення.

Розглядаючи феномен муніципальної влади в Україні, можна зробити висновок, що її провідним конституційним суб'єктом є не органи та посадові особи, а територіальна громада, втім, вона не має ефективних організаційно-правових механізмів впливу на здійснення муніципальної влади: форми участі громад у здійсненні публічної влади на локальному рівні належним чином не розроблені та не втілені у муніципально-правову практику; громадяни фактично відсторонені від впливу на вирішення поточних місцевих справ, не мають суттєвих інструментів контролю за муніципальною владою; негативний вплив справляє також загальний низький рівень конституційно-правової культури.

Задля подолання вказаних вище негативних явищ слід якомога швидше чітко визначити систему форм безпосереднього здійснення територіальними громадами місцевого самоврядування, встановити конституційні гарантії їх реалізації.

Чинна Конституція України досить жорстко визначає систему органів місцевого самоврядування. При такому конституційно-правовому, а також законодавчому регулюванні у територіальних громад практично відсутня можливість самостійно визначати структурну організацію місцевого самоврядування, обирати ту чи іншу організаційну модель, тому, вважаємо за доцільне, надати право територіальним громадам самостійно визначати систему і структуру органів місцевого самоврядування.

Окрім вищевказаного, також слід врегулювання питання статусу територіальних громад, адміністрування внутрішньої діяльності, механізмів створення їх об'єднань; ухвалити низку законопроектів, які вже зареєстровані у парламенті, зокрема, «Про загальні збори, конференції членів територіальної громади за місцем їх проживання», «Про громадські слухання», «Про місцеві ініціативи», «Про публічний контроль», «Про органи самоорганізації населення» та інші, зокрема щодо

місцевого референдуму; розробити та прийняти Муніципальний кодекс України, який би забезпечив впровадження системного та концептуального підходу в правовому регулюванні місцевого самоврядування, узгодженість та органічність оновлення нормативно-правової бази, подолання проблеми безсистемності під час законотворчого процесу, напрацювання нових законодавчих актів на основі реальних потреб територіальних громад, імплементацію європейських стандартів місцевого самоврядування; забезпечити виконання ст.13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», яка передбачає обов'язкові громадські обговорення рішень органів місцевого самоврядування; визначити форми залучення громадян до активної співпраці з органами місцевого самоврядування та прийняття управлінських рішень шляхом належної мотивації; вдосконалити систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації посадових осіб органів самоврядування, працівників комунальних установ, запроваджувати в практику самоврядування новітні технології муніципального менеджменту; ввести в практику як обов`язкове суспільне обговорення та врахування ініціатив громадськості, науково-експертних підходів.

Література:

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року //Відомості Верховної Ради, 2015, № 13, ст.91

Петровська Іванна Василівна
студентка, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

Науковий керівник: Липницька Євгенія Олександрівна, старший викладач, Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЩОДО ПИТАННЯ ПОДВІЙНОЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВА ОРЕНДИ ЗЕМЛІ

Мораторій на відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення призвів до того, що панівною формою земельних правовідносин в Україні протягом багатьох років стала саме оренда землі. Разом з тим юридична неграмотність орендарів, відсутність повної узгодженості даних Державного земельного кадастру та Державного реєстру речових прав на нерухоме майно довгий час створюють сприятливі умови для здійснення протиправної діяльності, пов’язаної з подвійною державною реєстрацією прав оренди, що призводить до захоплення земель.

Законодавство, що регулює питання державної реєстрації речових прав на майно, в тому числі й на землю, є неефективним та не дозволяє попередити порушення, що пов’язані з подвійною реєстрацією прав.

Питання державної реєстрації права оренди досліджувались такими вченими як М.В. Шульга, П.Ф. Кулинич, С.В. Гринько, К.О. Настечко, Н.Кучаковської та іншими. Однак за наявності значної кількості наукових досліджень залишається низка невирішених та дискусійних питань, які потребують подальшого пошуку шляхів їх розв’язання.

Вказане свідчить про актуальність теми дослідження, метою якого є розробка пропозицій щодо державної реєстрації права оренди землі.

Проблема подвійної реєстрації договору оренди склалася через те, що до 2013 року здійснювалася реєстрація самого договору оренди землі в органах земельних ресурсів, але після внесення змін до законодавства державній реєстрації підлягає вже право оренди в державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, ведення якого покладено на інші державні органи. У зв'язку з цим, більшість інформації до цього реєстру не було перенесено .

Відтак, часто виникають ситуації, коли на одну земельну ділянку зареєстровано два права оренди — право орендаря, що уклав договір до 2013 року та зареєстрував його відповідно до законодавства, що діяло на той момент, проте відомості про таку реєстрацію не були перенесені до Державного земельного кадастру, та право орендаря, що уклав договір після 2013 р. та зареєстрував своє право оренди в Державному реєстрі речових прав.

В 2017 році до законодавства про реєстрацію речових прав було внесено доповнення щодо обов'язковості перевірки державним реєстратором прав на земельну ділянку, а саме, під час формування та реєстрації заяви щодо державної реєстрації прав на земельну ділянку отримуються відомості Державного земельного кадастру про таку земельну ділянку, у тому числі з метою перевірки її кадастрового номера щодо його наявності та автентичності, а також з метою встановлення наявності відомостей про власників, користувачів такої земельної ділянки. Однак незважаючи на це, мають місце порушення і зловживання з боку державних реєстраторів, а саме через неналежне виконання їх законних обов'язків, наприклад реєстратори не направляють запит у Державний земельний кадастр, навіть не замислюючись, реєструють договір оренди земельної ділянки, яка вже в оренді, що призводить до подвійної державної реєстрації права оренди землі.

Про обов'язок реєстратора перевіряти відомості, щодо наявності реєстрації на земельну ділянку, згадується в Постанові Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», який, очевидно, державні реєстратори не завжди беруть до уваги [1].

Однак державний реєстратор не завжди може повноцінно провести оперативну звірку й уникнути подвійної реєстрації.

Позиція щодо обов'язку державного реєстратора перевіряти інформацію про наявність або відсутність вже зареєстрованих прав оренди з метою недопущення одночасного існування їх подвійної державної реєстрації також була сформульована Верховним Судом України (постанови Верховного Суду України від 29.09.2015 р., від 30.03.2016 р., від 15.11.2016 р. тощо).

Щодо огляду судової практики у даному питанні, то з 2013 року, відколи виник цей різновид спорів, орендарі земельних ділянок у більшості випадків звертались до адміністративних судів з позовами про скасування державної реєстрації права оренди нових орендарів. З 2015 року Верховний Суд України дотримувався однозначної позиції, що реєстрація права оренди, здійснена пізніше, має бути скасована, оскільки наявність вже зареєстрованого права оренди на одну і ту ж земельну ділянку є підставою для відмови в державній реєстрації. З огляду на це, суди визнавали незаконними дії реєстраторів щодо реєстрації права оренди за новими орендарями та скасовували реєстраційні дії. Проте у квітні 2018 року Верховний Суд у постанові від 04.04.2018 р. дійшов висновку, що в подібних справах спір стосується не законності чи незаконності дій державного реєстратора, а права на земельну ділянку, а тому подібні спори є спорами про право та мають розглядатись в господарських чи цивільних судах. При цьому, Суд зазначив, що подібна позиція висловлювалась раніше Верховним Судом України у постановах від 14.06.2016 р. та від 11.04.2017 р., і суд не знаходить підстав для відступу від неї [2]. Таку ж позицію Верховний Суд висловив і в постанові від 18.04.2018 році [3].

Відповідальність у сферах державної реєстрації встановлена Законами України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [4] та «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [5].

Так, відповідно до вказаних законів державні реєстратори, суб’єкти державної реєстрації прав за порушення законодавства у сфері державної реєстрації прав несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність у порядку, встановленому законом. Шкода, завдана державним реєстратором фізичній чи юридичній особі під час виконання своїх обов’язків, підлягає відшкодуванню на підставі

рішення суду, що набрало законної сили, у порядку, встановленому законом.

Варіантом вирішення вказаної проблеми є посилення кримінальної відповідальності для державних реєстраторів за порушення законодавства у сфері державної реєстрації, а також, внесення змін до Земельного кодексу України та деяких інших законодавчих актів щодо протидії рейдерству (законопроект 8121), щоб дані зміни були внесені, адже даний законопроект дозволить власнику право вносити до реєстру прав вносити заборону реєстрації оренди без наторіального посвідчення договору, забов'язує відцифрувати усі документи на землі, які на сьогодні присутні в паперовому вигляді, тобто ті, що складалися до 2004 року за державний рахунок та ін.

Завдяки внесенню таких змін, будуть запроваджені дієві запобіжники, проти неправомірного заволодіння землями шляхом подвійної реєстрації договорів.

Література:

1. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 1127. Офіційний вісник України. 2015. Ст. 18.

2. Постанова Верховного суду України від 4 квітня 2018 р. у справі № 817/1048/16. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73304854.

3. Постанова Верховного суду України від 18 квітня 2018 р. у справі № 804/1001/16. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73770654.

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 31-32. Ст. 37. (Із змінами).

5. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 1 липня 2004 р. № 1952-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 51. Ст. 38. (Із змінами).

Arkhipova Kateryna
student of The Yaroslav Mudryi National Law University 5th year of study.
2nd group

IS INTERNET ACCESS A HUMAN RIGHT?

Today the Internet is a part of the life of every person around the world. Thanks to the global network, many new opportunities for getting information are opened up to humanity. The development of the Internet raised the issue of legal regulation of relations, arising between Internet users, as well as between them and the state. Today we are in the transition period of evolution the latest technology, when the relevant legal mechanism only begins to emerge, but the need for it is felt every day more acutely. It should be noted that scientists from many countries in recent years trying to analyze the legal aspects of the functioning of the Internet, but it is necessary to state the obvious lack of legal provision of relations in the global network. Therefore, in my work I want to understand why are there difficulties in recognizing the right of access to the Internet in the constitutional law of a number of different countries.

Internet access is a human right

It should be said that there is no strict international legal norm guaranteeing Internet access at the international level. However, some acts on which it is possible to form an idea about the attitude of the international community to the recognition and consolidation of the right of access to the Internet, still exist. The United Nations recognized the right to access the Internet as one of the inalienable human rights. This UN position is reflected in the Human Rights Council resolution of 5 July 2012 on the right to freedom of expression on the Internet. The draft resolution was proposed by Sweden. The resolution urges for all states: «to promote and facilitate access to the Internet and international cooperation in developing media and information and communications facilities in all countries». In the practice of the European Court of Human Rights, the issue of the Internet access has become the subject

of a separate study back in 2012. In the ECHR case Ahmet Yildirim v. Turkey (3111/10) stated that «the right of unimpeded access to the Internet should also be recognized».

The «fate» of the right to access the Internet depends largely on the system of government and the ruling authorities. For example, back in 2010, the BBC, a British television and radio company, conducted and published a study, the results of which showed that four out of five adults attribute the Internet to fundamental human rights[1]. Joint declaration on freedom of expression and the Internet adopted in 2011 jointly by the United Nations, the OSCE, the Organization of American States and The African Commission on Human and Peoples' Rights directly proclaims the right of access to the Internet and the corresponding obligations of states.

The exercise of the right to freedom of expression requires states to promote universal Internet access. Internet access is also needed to ensure the observance of other rights, such as the right to education, health and labor, freedom of assembly and association. Restriction of access to the Internet or to any part of it for the entire population, or for certain segments of it (turning off the Internet) cannot be justified under any circumstances, even if this occurs due to the need to preserve public order or in the interests of national security. The same applies to the slowdown of operations on the Internet as a whole or in any part of it. The right of access to the Internet is enshrined in the constitutional law of foreign countries: Greece, Nepal, Costa Rica, Estonia, Finland, France, Spain.

Internet access is not a human right

Ironically, one of the «fathers of the Internet» Vinton Cerf does not find arguments in favor of recognizing the right to access the Internet as a human right. His point is that the Internet is not eternal. This is just a technical tool that allows you to realize other rights. Simply put, without the Internet, the protesters would not have realized the right to assembly, but if you block the Internet, it is not a violation of the right to access the Internet, but a violation of the right to assembly and the right to freedom of speech. Vint Cerf gave the following example. Once upon a time it was difficult for a person to live without a horse, and it would be natural to offer everyone the basic right to a horse. However, it was something not in horses, but in the right to a decent life

[1] See: BBC News. Internet access is 'a fundamental right' // http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/8548190.stm

and life in general. And the realization of the right to a horse in a few hundred years would look strange.

A striking example of the totalitarian control of Internet space, in the territory of a certain state, should be considered an example of the People's Republic of China. If we investigate a more critically this topic, we can safely note that the Internet in China is blocked almost since its inception. No wonder the Global Network in China is considered to be one of the most closed in the world. The Great Firewall of China (GFW) which is also called the «Gold Shield» works in this country. This system implies a network of filters operating on the side of providers that restrict access to user content. Blocking sites is based on the «blacklist», as well as the keywords.

In addition, the country has forbidden access to a number of popular web-services and online media. Among them are Facebook, Twitter, Gmail (blocked at the end of 2014), periodically blocked «Wikipedia» – both the whole encyclopedia and some of its pages. Also there is no access to CNN, New York Times and to other news projects. Attracts attention the fact that the blocking of the Internet in China does not apply to Hong Kong, Taiwan and Macao. State power explains this kind of blockade by the need for security and state sovereignty. At the same time, blocking access to information in the modern world is a violation of human rights. According to art. 19 of the Universal Declaration of Human Rights, a person has the right «to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers». Therefore, the establishment of such restrictions should be considered inadmissible in the modern world.

We can draw the following conclusions. The constitutional right to access the Internet is a complex constitutional right arising from freedom of expression and the right of access to information. Access to information on the Internet is a special case of such access. However, in my opinion, securing the right of access to the Internet as an independent right is necessary since access to the Internet is a prerequisite for the realization of other constitutional rights and freedoms of citizens.

Today, the most active position in the matter of limiting access to the Internet is exclusively taken by countries where there are to varying degree restrictions freedom of speech. Moreover, it is important not only to enshrine right to Internet access, but also to provide for the obligations of the states with respect to its observance, as well as mechanisms of protection, in particular, by

applying to the European Court of Human Rights. By securing the constitutional right to access the Internet, the legislator assumes the relevant obligations not to hinder such access, including to certain sites, as well as, possibly, positive obligations to provide Internet access on a non-discriminatory basis to all citizens, including the poor and those living in remote areas.

Although I cannot disagree with the Austrian researcher Matthias Kittiman, who offers to measure access to the Internet in two ways: physical access to the Internet (connection) and access to unlimited information online. Moreover, the scientist considers the latter (access to unlimited information online) to be protected by international law as a human right, especially the right to freedom of expression, which limits censorship. And the first, in his opinion, is related to bridging the «digital divide» between those who have access and those who do not, but are connected with other human rights as a condition for their realization.

And it should also be remembered that the right of free access to the Internet, unfortunately, does not guarantee users the absence of illegal content. Among other things, illegal content on the Internet appears to be nothing more than a violation of a whole range of human rights (and not only children), primarily the right to privacy, the right to protect the honor and dignity of the individual. Therefore, it is time to talk not only about the right of access to information on the Internet, but also about the right to restrict access to harmful information. However, these restrictions must be provided by law and meet the criteria for the legality of the restriction of constitutional rights and freedoms.

Arkhipova Kateryna
student of The Yaroslav Mudryi National Law University 5th year of study.
2nd group

TYPE AS A SPECIFIC COPYRIGHT OBJECT

Modern Internet is practically formed as a powerful information space. With each decade in our life something new and unknown appears for previous generations – movies, television, comics, Instagram, Facebook, Snapchat. Paradoxically, in the same decades the type as a standardized embodiment of

writing not only does not lose its meaning, but becomes more and more important and irreplaceable. Having begun to absorb handwriting with the advent of typewriters and finally doing away with this remnant in the era of personal computers, in the last decade, thanks to the popularity of instant messengers and social networks, the triumphal attack on the realm of oral communication began.Writing machine text is impossible without using types. But have you ever thought about whether the use of the typeface/font could infringe copyright? How can we protect ourselves from legal problems with types? What is the nature of the types in different countries of the world?

The nature of legal protection of types in different countries of the world remains different. On June 12, 1973 the Vienna Agreement for the Protection of Type Faces and their International Deposit was opened for signature in Vienna. It obliged the participating countries to either introduce special typefaces registration systems or ensure the protection of typefaces by national copyright law. However, the Vienna Convention will enter into force after ratification by at least five countries, while at the moment it has been signed by 11 states, and only France (in 1976) and Germany (in 1981) have ratified it. Therefore, in order to learn the system of legal protection of types, we need to consider a single country and a single system.

There are three approaches to protecting typefaces as objects of copyright in world practice:

1. Typefaces and topographical ornaments are not protected as copyright objects – the United States.

2. The legal protection of typefaces is determined by the categories of «typographical arrangements of published editions» – England, Australia, New Zealand. At the same time, the term of such protection is not the same term for the protection of property rights for other works and usually is 25 years, which is deducted from the end of the calendar year in which the appropriate font was used for the first time.

3. Legal protection of typefaces with the help of copyright is possible through the category of «works – graphics» – Ukraine, «graphic and printing works» (fr. Les oeuvres graphiques et typographiques) – France. At the same time, the period of protection of property rights is valid throughout the life of the author and 70 years after his death (in common law).

To determine the typeface as a graphic work – an object of copyright in Ukraine, it is necessary to have conditions for its defense, which is *the creative nature* and *the objective form of expression.*

Now let us move on to the issue of legal protection of fonts. There are 2 kinds of fonts:

- Bitmapped fonts, in which each symbol is described as a set of points (pixels) located in nodes of the raster grid and represent an image. Such a computer font is a digital form of expression of a typeface.
- Scalable fonts, in which character mapping is described using mathematical formulas in a particular programming language. In determining the legal protection of scalable fonts, it is expedient to attribute them to computer programs. This approach applies in particular in Germany (LG Köln, 12.01.2000 - 28 O 133/97), the United States (Adobe Sys. v. Southern Software, Inc., 1998 U.S. Dist. LEXIS 1941).

It should be noted that copyright is applied directly to the form of the expression of a work, which in the case of scalable fonts is a computer program, and not an external expression of the display of the font. Therefore, the achievement of the same result of displaying a font with using a different programming language cannot be recognized as a violation of the copyright of the font.

The most famous font is Times New Roman. It was created in 1932 for the newspaper The Times. Now the full Times New Roman package costs just over $ 500. And it is absent in some computer systems, for example, in Linux.

Under current conditions, the specificity of the legal protection of typefaces by copyright is in their dualistic nature: on the one hand, typefaces are independent objects of copyright and they are protected as graphic works (bitmapped fonts are a digital form of expression of fonts, and hence are graphical ones works); on the other hand, scalable fonts are subject to legal protection as computer programs. Having analyzed some aspects of the use of fonts in the modern world, their legal protection, we can say that the world community, with some exceptions, recognizes font as an object of copyright. This is due to the fact that in the Internet era copying and illegal use of fonts became easier, cheaper and safer (due to anonymity). All this requires the establishment in the law of mechanisms to protect the rights of font creators, as well as fixing these mechanisms in judicial practice.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

Головаш Богдан Едуардович, Головаш Лілія Вікторівна ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН У ПОЛЬЩІ…….3

Котькалова-Литвин Інна Володимирівна СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ……..6

Мошляк Ігор Олександрович ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК СТИМУЛ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ……...10

Чаюн Мирослава Романівна ЧОМУ УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЦІ ПОТРІБЕН МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС?……12

Маркетинг

Очеретяна Олександра Вадимівна МАРКЕТИНГ ВРАЖЕНЬ: ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ТА НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ У СПОЖИВАЧА…….….15

Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці

Гаркуша Юрій Андрійович ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ НАЛЕЖНОСТІ ОБЛАДНАННЯ ДО ПЕВНОЇ МАРКИ НА ЦІНУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ……..18

Банківська справа. Гроші, фінанси і кредит

Коваль Іван Анатолійович РИЗИЗИ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ З ОВДП…….22

Пенез Оксана Вікторівна, Полонська Наталія Анатоліївна ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ……...….24

Податкова система. Бюджетна система

Загорельська Тетяна Юріївна, Ніколаєва Софія Сергіївна АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ……..27

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

Maxurov Aleksey Anatolyevich "COORDINATION" AND "COOPERATION": CORRELATION OF CATEGORIES IN FINNISH LAW…….....31

Загороднюк Андрій Григорович КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЗБИРАТИСЯ МИРНО, ПРОВОДИТИ ЗБОРИ, МІТИНГИ, ПОХОДИ І ДЕМОНСТРАЦІЇ В СИСТЕМІ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ…….....32

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення

Arkhipova Kateryna LEGAL REGULATION OF TELEWORK IN THE EU AND UKRAINE…….....36

Гуйван Петро Дмитрович СУТНІСНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ…….....39

Гулик Андрій Григорович ЗАВДАННЯ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ…….....44

Шаповал Микола Михайлович ДИСКУРС СТАНОВЛЕННЯ ПРОЦЕДУР ПІДГОТОВКИ СПРАВИ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ…….....48

Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право. Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура та адвокатура

Дубов Олександр Вікторович НАУКОВІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ…….....54

Казімко Вячеслав Анатолійович ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ НЕДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З МЕТОЮ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ……60

Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муніципальне право

Черняхович Ірина Едуардівна АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ОКРЕМИХ ВИДІВ ПРАВОВИХ СПОРІВ: ПІДХОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ……...…....68

Щебетун Ірина Степанівна ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ…….....72

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

Петровська Іванна Василівна ЩОДО ПИТАННЯ ПОДВІЙНОЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВА ОРЕНДИ ЗЕМЛІ……...…....75

Інтелектуальна власність та його захист. Інформаційне право

Arkhipova Kateryna IS INTERNET ACCESS A HUMAN RIGHT?…….....79

Arkhipova Kateryna TYPE AS A SPECIFIC COPYRIGHT OBJECT…….…...82

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

Тридцять восьмі економіко-правові дискусії

25 червня 2019 р.

Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

Підписано до друку 2.07.2019р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 90 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net